

57464. 6886

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**

№6 ЧЭРВЕНЬ 1957

Словы А. ДЗЕРУЖЫНСКАГА

Муз. М. ШУМІЛІНА

Маладзёжная фестывальная

Віднеецца лес сіняваты,
Бязмежная светлая даль,
Мы з песняю едзем на свята,
На свята сваё — фестываль.

Прыпеў: Мы едзем, сябры,
Нам насустрач імчыцца
Прастораў, лясоў сінява,
Дзень добры, цудоўная наша сталіца,
Любімая наша Масква!

Пяем мы пра нашу згоду,
Пра новых і шчырых сяброў,
Пра нашы шчаслівыя годы,
Пра дружбу і нашу любоў.

Прыпеў.

У нас ёсць работы нямала:
Хутэй будаваць гарады,
Запальваць агні ля Байкала,
У стэпах вырошчваць сады.

Прыпеў.

Плыве небасхіл сіняваты,
За даллю віднеецца даль,
Мы з песняю едзем на свята,
На свята сваё — фестываль.

Прыпеў.

Allegro

Від-не-ец-ца лес сі-ня-ва-ты,
Бяз-ме-ж-на-я свет-ла-я даль, мы з пес-ня-ю е-д-зем на

сва-та, на-сва-та сва-е-фе-с-ты-валь Мы е-д-зем, ся-б-ры

Дзень доб-ры, цу-до-ў-на-я на-ша ста-лі-ца, Лю-бі-ма-я на-ша Маск-ва!

со-бі-ра-ем-ся на-ша ста-лі-ца лю-бі-ма-я на-ша Маск-ва!

Пры-сто-ра-й, ля-со-ў сі-ня-ва, Дзень доб-ры, цу-до-ў-на-я

на-ша ста-лі-ца лю-бі-ма-я на-ша Маск-ва!

ва!

Груд. 68 8-6

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
Трыццаць тры

Пролетарыі ўсіх краін, аднайдзеся!

№ 6

Чэрвень 1957

Ткачыня Гродзенскага тонкасукоўнага камбіната Мар'я Іванаўна Кандратовіч. Яна сістэматычна заданне на 120 — 125 прац. і дасідаецца вялікай эканоміі пражы.

выконвае зменнае

Фото У. Дзгаева.

АБАРОНІМ МІР І ЖЫЦЦЁ

ВЯЛІКАЯ трывога непакоіць сэрцы жанчын усяго свету. Няспынна ўзмацняецца гонка ўзбраенняў, накопліваецца тэрмайдзерная зброя, не спыняецца выпрабаванне атамных і вадародных бомб. Вялікія сродкі, якія можна было б выкарыстаць на далейшы прагрэс чалавецтва, палешанне добрабыту народаў, ідуць на падрыхтоўку новай крывавай бойні, на зруйнаванне матэрыяльных каштоўнасцей.

Людзі, якім дорага справа міру, не павінны дапусціць, каб атамная энергія — найвялікшае адкрыццё чалавечага генія — паслужыла мэтам вайны. Навуковая думка імкнецца выкарыстаць яе для шчасця ўсяго чалавецтва. З дапамогай атамнай энергіі ў бліжэйшым будучым можна будзе дабіцца, каб караблі абыходзіліся без нафты, самалёты і аўтамашыны без бензіну. Вучоныя мараць кіраваць з яе дапамогай надвор'ем, змяняць кліматычныя ўмовы. Атамную энергію пачынаюць выкарыстоўваць у сельскай гаспадарцы і медыцыне.

Маці ўсяго свету яшчэ не забылі пра рэкі слёз, пралітыя імі ў гады другой сусветнай вайны, пра цяжкія людскія ахвяры і папалішчы. Жанчыны ўсяго свету не могуць абыякава адносіцца да таго, што адбываецца навокал. Яны даюць дзецям жыццё і абавязаны барацьбаваць за яго.

Пачэсная справа абароны міру еднае жанчын усяго свету, незалежна ад іх палітычных поглядаў, веравызнання, матэрыяльнага добрабыту. Жанчыны капіталістычных краін збіраюць подпісы, праводзяць масавыя мітынгі, звяртаюцца да відных палітычных дзеячоў, у парламенты сваіх краін, выступаюць па радыё і ў друку за абарону міру.

Барацьбу нацыянальных арганізацый дэмакратычных жанчын еднае і накіроўвае Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын, на чале якой стаіць вядомы міжнародны грамадскі дзеяч — Эжэні Катон.

Бюро Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын у красавіку прыняло зварот да жанчын усяго свету:

«Увесь свет з трывогай сочыць за працягам выпрабаванняў атамнай і тэрмайдзернай зброі... Працяг гэтых выпрабаванняў атамнай зброі пагражае здароўю і жыццю людзей, здароўю і жыццю нашых дзяцей. Яны з'яўляюцца пагрозай для будучых пакаленняў».

Камітэт савецкіх жанчын абмеркаваў і прыняў рашэнне падтрымаць Зварот Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын «Да жанчын свету, да ўсіх жаночых арганізацый за развіццё дзеянняў за раззбраенне, забарону атамнай і тэрмайдзернай зброі».

У рашэнні Камітэта гаворыцца, што жанчыны савецкай краіны ўсім сваім сэрцам не хочуць вайны. Яны прагнуць міру, дружбы і ўзаемаразумення паміж народамі.

Занятая мірнай стваральнай працай, савецкія жанчыны штодзённа адчуваюць яе плёны. З кожным годам расце жыццёвы ўзровень савецкіх людзей, паліпшаюцца ўмовы працы і быту нашых жанчын. Вайна перашкодзіла б нашаму руху ўперад, прынесла б зноў незлічоныя людскія ахвяры, пакуты і гора, зруйнаванне культурных здабыткаў.

Вось чаму савецкія жанчыны гораха падтрымліваюць міралюбівую знешнюю палітыку свайго ўрада, накіраваную на змякчэнне міжнароднай напружанасці, на ўстанаўленне дружбы, эканамічнага і культурнага супрацоўніцтва паміж усімі краінамі.

Бачачы свой абавязак у тым, каб і далей самааддана працаваць у імя пабудовы кунізма, у імя міру і шчасця дзяцей, яны ўсе свае сілы аддаюць барацьбе

супроць пагрозы новай вайны, нястомна выступаюць у абарону міру, супроць усякіх спроб нацыянальнага ўціску і заняволення народаў, за ўсеагульную бяспеку, за мірнае суіснаванне дзяржаў з рознымі палітычнымі сістэмамі, за скарачэнне ўзбраенняў, забарону вытворчасці зброі масавага знішчэння, супроць прымянення і выпрабавання ўсіх відаў атамнай і вадароднай зброі. Яны гатовы аб'яднаць свае намаганні з намаганнямі жанчын усяго свету і заклікаюць іх зрабіць усё магчымае, каб перашкодзіць новай вайне.

За дасягненне гэтых мэт савецкія жанчыны будучы змагацца з усім запалам свайго мацярынскага сэрца.

Няхай голас савецкіх жанчын па ўсім свеце разнясецца набатам. Няхай наша міралюбівая палітыка знаходзіць сабе ўсё больш прыхільнікаў. Няхай сумленныя людзі свету аб'яднаюцца ў сваім намаганні дасягнуць рашучых поспехаў у ахове міру.

Абаронім шчасце дзяцей!

Мір пераможа вайну!

Міхась ПАРАХНЕВІЧ

Маці

Заснула вёска ўжо глыбокім сном,
І толькі свеціць лямпа ў крайняй хаце.
Сядзіць адна маўкліва за сталом,
Рукой падпёршы падбародак, маці.

На чыстым небе выплыў месяц-серп,
Заліў павольна ўсё вакол ліловым.
У думках маці зараз бачыць стэп —
І па паперы зноў скрыпіць аловак.

«Яшчэ хачу табе паведаміць,
Што электрычнасць будзе ў вёсцы сора.
Ужо ля нашай хаты слуп стаіць,
І штосьці ў хаце правілі манцёры.

Пішы, сыноч, часцей паведамляй.
Я пра цябе чытала у газетах.
Хвалю, што камбайнёр на ўвесь Алтай,
Ды вось не жэнішся... Чаму-ж ты гэта!»

Размова з сынам шчырая цякла,
Святлела неба. Хтосьці стукнуў брамкай.
Закончан ліст, і маці падышла
Да фарбаванай новай фотарамкі.

Стаяў пад сцягам там гвардзейскі строй,
Малодшы сын-сержант глядзеў на маці,
І позірк мужны гаварыў старой:
— Я берагу надзейна нашэ шчасце!

«Без бацькі вивучыла, выхавала вас...»
За вокнамі зара квітнела макам.
У гэты ранішні перадсвятальны час
Айчына ёй шаптала ціха:

— Дзякуй!

НА НІВАХ ЖЫТНЁВЫХ

АГРАНОМ ідзе палявой сцяжынкай. Вакол шуміць густая азіміна. Важкія каласы то гнуцца пад лёгкім ветрыкам, то выпрастаюць сваё пруткае сцябло, цягнуцца ўгору, да святла і сонца. Куды ні глянь — неабсяжны прастор, пяшчотная зеляніна жытнёвых ніў і такі прыемны водыр, што з грудзей міжвольна вырываецца ўздых: «От хараство, от любата!»

Анастасія ідзе не спяшаючыся. Цяпер у гаспадарцы перыяд міжпапар'я, і ў агранома застаецца больш вольнага часу, чым, скажам, у пасяўную або ўборачную. Так, крышку больш, хоць і цяпер трэба ўстаць з сонцам і легчы спаць пазней за іншых. А інакш як-жа? Званне агранома да многага абавязвае.

Раптам, нібы з-пад зямлі, вырастае постаць жанчыны.

— Ева, ты?

— Я, Анастасія Філіпаўна... Ой, што будзем рабіць? — голас звеннявой Евы Карачун гучыць трывожна.

— Гавары хутчэй ды толкам...

Ева блытана расказвае. Яе трывога паступова перадаецца і аграному. Сапраўды, калі верыць звеннявой, то на ільняной плантацы здарылася нешта незвычайнае.

Праз хвілін пятнаццаць яны ўжо на месцы.

— А каб ты скісла, Евачка. Сама перамлела і мяне напалохала... І дарэмна. Ільняная блошка тут папрацавала, вось чаму пасевы пажоўклі...

— Не спяшайся, Анастасія Філіпаўна, з вывадамі. Не блошка гэта. З ёю я і сама ўправілася-б, не пабегла-б да цябе за дапамогай. Для чаго-ж я агракурсы наведвала? Не блошка гэта... Капані пад карэннем...

Аграном з павагай глядзела на Еву. Яшчэ не так даўно Ева, шчыра кажучы, не кеміла ў агранаміі, а цяпер, бач, як вырасла, нават з аграномам паспрацаваць можа!

Нельга было траціць і хвіліны. Узяўшы для аналізу камякі глебы, жанчыны накіраваліся ў вёску. А неўзабаве ў поле выйшла ўсё звяно на чале з аграномам. Хімічныя прэпараты, унесеныя на ўчастак, зрабілі сваю справу. Лён ачуняў, скінуў з сябе жоўтыя плямы і імкліва пайшоў у рост.

Вось так, у клопатах і працы, праходзіць кожны дзень агранома. А некалі-ж, у першыя гады пасля арганізацыі калгаса, гэтых клопатаў было яшчэ больш. Колькі, напрыклад, давялося паваяваць агра-

ному, каб увесці ў калгасе травапольныя севазвароты!

На памяць Анастасіі Філіпаўне прыходзіць адзін сход. Тады яна паставіла пытанне аб севазваротах.

А. Ф. Горб.

Горача і, здавалася-б, пераканаўча даказвала мэтазгоднасць гэтай справы. Усе слухалі і згаджаліся. Але калі пачалося «галасаванне за севазвароты», ахвотнікаў... амаль не аказалася. Больш таго, адзін з хлебарабаў агрызнуўся:

— Што ты нам сівыя галовы марочыш? Век мы пражылі без гэтых севазваротаў, хлеб і сала мелі, і надалей без іх абыйдземся. І няма чаго вадзіць ў ступе таўчы...

На сходзе так і не было прынята пэўнае рашэнне.

Тады Анастасія Філіпаўна зразумела, што ёй патрэбны добрыя памочнікі, якія-б заўсёды яе падтрымлівалі, якія-б разам з ёю пракладвалі шлях навуцы на калгасныя палі. Так узнікла думка аб арганізацыі агра-тэхнічных курсаў. Іх пачалі наведваць галоўным чынам маладыя хлебарабы.

І калі аграному зноў давялося ўзняць пытанне аб севазваротах, то яна была ўжо не адзінокая, яе актыўна падтрымлівалі і ў першую чаргу — кіраўнікі калгаса, слухачы агра-тэхнічных курсаў.

Старшыня калгаса Уладзімір Капытка высока ацаніў здольнасці агранома і ва ўсім ёй дапамагаў, з энтузіязмам браўся за ажыццяўленне яе планаў. І трэба сказаць,

што цяпер калгас пажынае багаты плён творчай садружнасці агранома і старшыні, плён садружнасці агранома з усімі калгаснікамі.

Паляводства ў калгасе «Новае жыццё», дзе працуе А. Горб, узнялося на высокую ступень. Летась больш чым на 1000-гектарным масіве было знята па 15,6 ц збожжа з гектара. Гэта, уласна кажучы, самы высокі ўраджай у Карэліцкім раёне. Акрамя таго, у сярэднім з кожнага гектара сабрана па 156 ц бульбы, па 190 ц цукровых буракоў, па 7,3 ц ільносемя. За высокія ўраджаі калгас некалькі год запар з'яўляецца ўдзельнікам Усеаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. Сама Анастасія Горб была ўзнагароджана Вялікім сярэбрым медалем і прэміравана радыёпрыёмнікам.

Пры добра развітым паляводстве і жывёлагадоўля ідзе ўгару. Па надоях малака і адкорму свіней калгас таксама заняў не апошняе месца ў раёне.

І тут зноў важкім было слова Анастасіі Горб. Яна прапанавала ліквідаваць чыстыя папары. Спачатку прапанова выклікала перапалох у калгасе (спрадвеку тутэйшыя сяляне вялі сваю збожжавую гаспадарку на чыстых папарах), але неўзабаве людзі ўжо хвалілі новую прапанову свайго агранома. Ліквідацыя чыстых папараў прынесла калгасу тысячы тон дадатковых кармоў, ды не абы якіх! На землях, якія раней гадамі пуставалі, былі «чыстымі папарамі», калгаснікі пачалі вырошчваць гарох, віка-аўсяную сумесь, лубін і кукурузу і «пераганяць» іх на малако ды мяса.

Трывала сёння стаіць на нагах калгас «Новае жыццё». І тыя, хто ў дні арганізацыі калгаса сігаў у кусты або прарочыў яму хуткі развал, сёння саромяцца пра гэта ўспамінаць. У хаты людзей прыходзіць дастатак. Калгас, атрымаўшы летась звыш 4 мільёнаў рублёў прыбытку, выдзеліў значныя сродкі на працадні. Грошай на кожны працадзень прыйшлося па 5 рублёў, збожжа па 2,5 кілограма і столькі-ж бульбы.

* * *

Нядаўна калгас «Новае жыццё» стаў элітнай насенняводчай гаспадаркай. Цяпер Анастасія Горб працуе тут аграномам ад Гродзенскага абласнога ўпраўлення сельскай гаспадаркі і па-ранейшаму з'яўляецца лепшым сябрам і дарадчыцай хлебарабаў.

П. БЕРАЗНЯК

НЕЗАБЫЎНЫЯ СУСТРЭЧЫ

(Расказ Д. А. Лазуркінай, члена КПСС з 1902 года)

СОРАК год назад прагучэў залп «Аўроры», і піцерскія рабочыя, чырвонагвардзейцы, салдаты і матросы штурмам узялі Зімовы палац — рэзідэнцыю Часовага ўрада.

У адной частцы свету нарадзілася новая дзяржава — рэспубліка Саветаў. Здзейснілася тое, да чаго заклікала пролетарыят і сялянства Комуністычная партыя і яе правадыр — Владзімір Ільіч Ленін.

З імем Леніна звязаны гістарычныя падзеі ў жыцці нашай дзяржавы. Яно дорага нашаму народу. Вось чаму хочацца сабраць па крупінцы ўсё, што звязана з жыццём Ільіча.

Мне давялося шмат разоў сустракацца з Владзімірам Ільічам. Аб некаторых сустрэчах я і хачу расказаць чытачам часопіса «Работніца і сялянка».

* * *

Я працавала ў падпольных арганізацыях нашай партыі. Упершыню сустрэлася з Леніным у 1904 годзе. Гэта было ў Жэневе. Я была членам Екацерынслаўскага камітэта, які ўваходзіў у Поўднёвую групу (Одэскі камітэт). У пачатку года Одэскі камітэт партыі накіраваў мяне да Леніна, каб грунтоўна азнаёміцца з ідэяй барацьбы, якая тады разгарэлася паміж большэвікамі і меншэвікамі, і атрымаць указанні па пытаннях нашай практычнай работы.

Праз граніцу я пераехала ў сялянскай сукенцы, з чужым пашпартам. Мяне хвалявала сустрэча з Леніным. Я была яшчэ маладая, малавобразная і не ведала, як раскажу Ільічу аб тым, што робіцца ў Расіі...

Але варта было пераступіць парог маленькага дома, дзе жыў тады Ленін, як усе хваляванні нібы рукой зняло — Владзімір Ільіч і Надзежда Канстанцінаўна сустрэлі мяне цёпла, задушэўна, як і кожнага, хто прыязджаў з Расіі.

Яны жылі вельмі скромна. У пакоях — толькі самыя неабходныя рэчы: стол, крэслы, табурэткі. Затое мноства кніг. Ляжалі яны ўсюды, нават на падаконніках.

Владзімір Ільіч распытваў пра жыццё рабочых, пра іх настроі. Я гаварыла, а ён слухаў вельмі ўважліва. Потым пытаўся, як вядзецца агітацыя і прапаганда, што думаюць рабочыя. Падкрэсліваў неабходнасць наладзіць няспынныя зносіны з шырокімі масамі, не замыкацца ў прапагандысцкіх гуртках, арганізоўваць першамайскія дэманстрацыі. Ільіч напамінаў:

— Трэба, каб рабочыя вучыліся адкрыта адстойваць свае патрабаванні.

Я сказала, што на месцах часта ўзнікае патрэба эканамічнай прапаганды, але што, на маю думку, не трэба рабіць на гэта ўпор.

— Чаму? — мякка спытаў Владзімір Ільіч.

— Дык гэта-ж будзе прапагандай эканамізма.

Я ніколі не забуду, як сур'ёзна і тактычна, без ценю перавагі, Владзімір Ільіч растлумачыў мне маю памылку: трэба не цурацца эканамічных пытанняў, а глыбока іх тлумачыць, асабліва там, дзе людзі не даступны яшчэ для палітычнай прапаганды.

Владзімір Ільіч, як ніхто іншы, умеў натхніць, падбадзёрыць чалавека. Гэта адчула на сабе не толькі я, але і кожны, хто прыязджаў да яго з партыйнымі даручэннямі.

4 Пасля такой гутаркі хацелася асабліва настойліва вучыцца і працаваць.

Прабыўшы некалькі месяцаў у Жэневе, я выраза на зразумела арганізацыйныя і тактычныя рознагалоссі паміж большэвікамі і меншэвікамі. Пад кіраўніцтвам Владзіміра Ільіча прайшла школу рэвалюцыйнай барацьбы з меншэвікамі і бундаўцамі, што заўсёды дапамагала ў практычнай рабоце.

* * *

У кастрычніку 1905 г. пасля вызвалення з турмы ў Маскве мяне накіравалі ў Пецярбург. Працавала ў буйным рабочым раёне — на Выбаргскай старане — у якасці намесніка сакратара райкома і члена баявога штаба. Пасля турмы і глыбокага падполля мне проста не верылася, што так хутка рэвалюцыянізаваліся масы. У раёне кожны дзень адбываліся мітынгі, масоўкі, лютучкі. Рабочыя рваліся ў бой. У раёне дзейнічалі меншэвікі і эсэры. Але на мітынгх рабочыя былі заўсёды на баку нашых прамоўцаў, заўсёды прымалі большэвіцкія рэзалюцыі. І кожны мітынг у Выбаргскім раёне канчаўся заклікам да ўзброенага паўстання.

12 снежня для падтрымання снежаньскіх падзей у Маскве Выбаргскі райком партыі арганізаваў мітынг усяго раёна. Я выступала ад райкома партыі і баявога штаба. Рабочыя выказваліся за падтрымку ўзброенага паўстання рабочых Масквы і тут-жа закрывалі заводы, фабрыкі, магазіны, спынялі конкі, будавалі барыкады. Адбылася перастрэлка з паліцыяй, была выклікана поўрота Маскоўскага палка. Рабочыя доўга не разыходзіліся. Пасля мітыngu былі арыштаваны частка членаў райкома і ўвесь баявы штаб. Мяне пратрымалі каля года ў турме і ў канцы 1906 г. выпусцілі пад залог. Я павінна была пакінуць рэвалюцыйны Пецярбург. Толькі праз некаторы час, перамяніўшы прозвішча, мне ўдалося вярнуцца туды.

Лютаская рэвалюцыя 1917 года застала мяне ў першым гарадскім раёне: я была членам Пецярбургскага камітэта партыі.

Лютаская рэвалюцыя не вырашыла актуальных пытанняў бягучага моманту або вырашала іх у інтарэсах буржуазіі. Часовы ўрад працягваў рабаўнічую вайну, зацягваў дэмакратычныя пераўтварэнні, адмаўляўся перадаць зямлю сялянам.

Пецярбургскі Совет рабочых дэпутатаў быў па сутнасці меншэвіцкім, абарончым. Большэвікі павінны былі ўвесь час тлумачыць масам контррэвалюцыйную сутнасць Часовага ўрада і здрадніцкай тактыкі меншэвікоў.

Усе мы з вялікай нецярплівасцю чакалі прыезду В. І. Леніна з-за граніцы.

Трэцяга красавіка мы даведаліся, што ўвечары Ленін прыязджае ў Петраград. Усе старанна рыхтаваліся да сустрэчы. Дзень быў святочны, заводы не працавалі, але вестка аб прыездзе Ільіча хутка разнеслася сярод рабочых.

К дзесятай гадзіне вечара ўся плошча ля Фінляндскага вакзала і сумежныя вуліцы былі запруджаны народамі. Рабочыя, чырвонагвардзейцы, матросы сабраліся сустракаць правадыра рэвалюцыі. Усе былі ажыўлены. Леніна сустрэлі гучным «ура». З браневіка ён выступіў са сваёй славутай прамовай аб сацыялістычнай рэвалюцыі.

Затым Владзімір Ільіч паехаў у палац Кшэсінскай, дзе былі члены ЦК і Пецярбургскага камітэта.

Перад ад'ездам у Расію.

Карціна І. Беляковай

З першых-жа хвілін як толькі прыйшла вестка аб лютаўскай рэвалюцыі 1917 года, Ільіч пачаў ірвацца ў Расію. Мастачка І. Белякова на сваёй карціне адлюстравала момант падрыхтоўкі Владзіміра Ільіча Леніна і Надзежды Канстанцінаўны Крупскай да ад'езду са швейцарскага горада Цурыха на радзіму.

Тут ён развіў перад намі праграму, стратэгію і тактыку новага этапа рэвалюцыі. Яго тэзісы ад 3 красавіка намецілі шлях партыі для работы ў новых умовах.

* * *

Сустрэчы з Леніным — незабыўныя. Хочацца расказаць пра яго вялікую любоў да дзяцей, пра клопаты аб іх правільным выхаванні.

Геній Леніна ахопліваў усе галіны дзяржаўнай дзейнасці, у тым ліку і работу з дзецьмі. У дарэволюцыйнай Расіі ніколі не ставілася пытанне аб дашкольным выхаванні. Ва ўсёй краіне было толькі некалькі прыватных дзіцячых садоў. Владзімір Ільіч паставіў перад толькі што створаным Наркомасветы задачу: заняцца грамадскім выхаваннем дзяцей, пачынаючы з трохгадовага ўзросту.

Я была прызначана загадчыцай дашкольнага аддзела. Дзецям аддавалася ўсё лепшае, што было ў краіне, у тым ліку і ўсе харчовыя пасылкі, якія любоўна накіроўваліся асабіста Леніну ад працоўных многіх губерняў. І як мы ні прасілі Владзіміра Ільіча, каб хоць што-небудзь пакінуў сабе, ён быў цвёрды і непахісны.

Прыехаўшы аднойчы да Надзежды Канстанцінаўны, я бачыла, што вячэра іх складалася з двух тонкіх лустачак хлеба і двух кавалачкаў цукру.

Як надзвычай скромны чалавек, Владзімір Ільіч не дапускаў ніякіх ільгот і пераваг у адносінах да сябе і быў незадаволены, калі бачыў, што некаторыя работнікі робяць інакш.

Даведаўшыся, што ў Крэмлі ёсць сад для дзяцей адказных работнікаў, ён выклікаў мяне і спытаў, што мне вядома пра тое, чым жыве і дышае гэты сад?

— Нічога пра яго не ведаю, — адказала я.

— Ідзіце, уважліва прыгледзьцеся і далажыце мне.

Выконваючы даручэнне, я ўстанавіла, што дзеці ў крэмлёўскім садзе знаходзяцца на асаблівым становішчы, што там няма элементарнага самаабслугоўвання, шмат лішняга.

Калі я перадала ўсё гэта Владзіміру Ільічу, ён вельмі смяяўся:

— Вось дадумался! — і загадаў: — Трэба гэты няўдалы сад прыкрыць, а дзяцей размясціць па звычайных садах, дзе становішча нармальнае.

Так і было зроблена.

* * *

Дзяцей Владзімір Ільіч вельмі любіў. Неяк Марыя Ільінічна сказала мне:

— Вы ведаеце, як Владзімір Ільіч адносіцца да дзяцей, як сумуе без іх. А бачыць ён іх рэдка. Добра было-б як-небудзь запрасіць да яго дзяцей.

І вось у першую-ж нядзелю пяцёра маленькіх гасцей (старэйшаму было не больш сямі год) з'явіліся да Леніна.

Трэба было бачыць, з якой радасцю сустрэў іх Владзімір Ільіч. Ён смяяўся і жартаваў з імі. Каб не перашкаджаць, мы з Надзеждай Канстанцінаўнай выйшлі ў суседні пакой і адтуль назіралі вясёлую дзіцячую гульню, у якой Владзімір Ільіч прымаў самы актыўны ўдзел. Ён гуляў з малымі ў хованкі, у кошкі-мышкі, катаў іх на сваёй спіне.

Калі надышоў час разыходзіцца, сам гаспадар і госці засумавалі. Владзімір Ільіч прасіў нас:

— Калі ласка, наладжвайце мне такое свята часцей.

* * *

Людзі, якія сустракаліся з Леніным, знаходзілі ў ім кожны раз новыя рысы. Галоўнымі былі — прастата, даступнасць і глыбокая душэўная таварыская цеплыня, якія прымушалі людзей, за чыё шчасце змагаўся Ленін, бязмежна верыць яму, беззапаветна любіць, вучыцца ў яго жыццю і працаваць па-ленінску.

ДВА з паловай стагоддзі назад на берагах Нявы працай многіх тысяч «рабочных людзей» быў збудаваны горад-крэпасць, горад-порт, варту́нік поўночна-заходніх марскіх рубяжоў краіны. З ім звязаны важнейшыя падзеі з жыцця і барацьбы рускага народа: народна-вызваленчы рух XVIII—XX стагоддзяў, Айчынная вайна 1812 г., буржуазна-дэмакратычныя рэвалюцыі 1905—1907 і 1917 гг., Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, Вялікая Айчынная вайна 1941—1945 гг. Усе яны непарыўна звязаны з жыццём Ленінграда. Многія падзеі адбываліся на яго вуліцах і плошчах, у яго дамах і ўстановах.

Горад Леніна багаты рэвалюцыйнымі традыцыямі: тут жылі і змагаліся тры пакаленні рускіх рэвалюцыянераў, тут вырас і загартаваўся піццёрскі пролетарыят — «адзін з лепшых, перадавых, найбольш свядомых, найбольш рэвалюцыйных, найбольш цвёрдых, найменш падатлівых на пустую фразу, на бесхарактарны адчай, на запалохванне буржуазіяй атрадаў рабочага класа і ўсіх працоўных Расіі» (В. І. Ленін).

Нельга не ацаніць ролі Пецярбурга-Петраграда ў развіцці рэвалюцыйнай думкі. У Пецярбургу — буйнейшым прамысловым цэнтры царскай Расіі — стваральнік Комуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, вялікі правадыр сусветнага пролетарыату В. І. Ленін кіраваў першымі падпольнымі марксісцкімі гурткамі за Неўскай і Нарвскай заставамі, стварыў пецярбургскі «Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа», працаваў у перыяд вышэйшага ўздыму першай рускай рэвалюцыі. Тут упершыню прагучэў заклік да барацьбы за перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі. З Петраграда тэлеграф паведаміў свет аб першых ленінскіх дэкрэтах: аб міры і аб зямлі.

Таму зусім слушна П. Усесаюзнае з'езд Саветаў задаволіў просьбу працоўных Петраграда аб перайменаванні яго ў Ленінград. З таго часу гэты буйнейшы цэнтр пролетарскай рэвалюцыі назаўсёды звязаны з імем найвялікшага з правадыроў пролетарыату — Владзіміра Ільіча Леніна.

Ленінград — горад-герой. Два разы яго ўзнагароджвалі ордэнамі Савецкага Саюза: у 1919 г. — ордэнам баявога Чырвонага Сцяга і ў 1945 — ордэнам Леніна.

Яшчэ ніколі на вуліцы і плошчы любімага горада не ступала нага ворага. І ў гэтым заслуга і гонар усяго савец-

Ленінград прарэзаны роўнымі праспектамі. Цэнтральны, Неўскі праспект здзіўляе сваім строгім характам усіх, хто яго бачыць. Ён пачынаецца ад былога будынка Адміралцейства, высокі шпіль якога відаць здалёк. Неўскі перасякаюць каналы: Грыбаедава, Фантанкі, Мойкі. Яго ўпрыгожвае цудоўная па сваёй архітэктуры група «Коні» (скульптара Клодта), устаноўленая на Анічкавым мосце праз Фантанку. Па Неўскім цячэ бясконца плынь аўтамашын, якія ідуць па 3—4 у рад у абодвух напрамках. На здымку: Неўскі праспект. Ля Анічкава моста.

Фото П. Фёдарова.
(Фотохроніка ЛенТАСС).

кага народа! У гады Вялікай Айчыннай вайны ленінградцы, акружаныя калым блакады, на працягу ўсіх 900 дзён штохвілінна адчувалі клопаты і дапамогу ўсяго савецкага народа. Жыхары і байцы Ленінградскага фронту заўсёды будучы за гэта ўдзячны савецкім людзям: украінцам і беларусам, грузінам і армянам, казахам і узбекам, працоўным Урала і Сібіры...

* * *

Агульнавядома роля Пецярбурга-Петраграда ў развіцці айчыннай металапрацоўчай, суднабудаўнічай, тэкстыльнай прамысловасці. К 1880 году ў Расіі было 247 механічных заводаў, з іх на долю Пецярбурга прыпадала 39 заводаў, г. зн. 15,8 прац., але прадукцыі яны выпускалі 50,4 прац. у адносінах да прадукцыі ўсёй краіны.

З самага пачатку свайго існавання горад становіцца цэнтрам культуры і навукі. Тут жылі і тварылі вучоныя, выхаваныя галоўным чынам у сценах Акадэміі навук (заснаванай Петром I у 1725 г.) і ва Універсітэце (1819 г.), — Ламаносаў, Крашэннікаў, Папоў, Мендзееў, Пірагоў, Сечэнаў, Паўлаў;

мастакі, архітэктары, скульптары, якія выйшлі з пецярбургскай Акадэміі мастацтваў, заснаванай у 1757 г., — Брулаў, Кіпрэнскі, Трапінін, група «перадзвіжнікаў», Вараніхін, Гардзееў, якія рухалі ўперад навуковы і тэхнічны прагрэс, мастацкую думку краіны.

Многія творы Пушкіна і Лермантава, Гоголя і Некрасава, Рэпіна, Горкага, Маякоўскага, звязаныя з горадам, што вырас на берагах Нявы, адлюстроўваюць жыццё і дзейнасць сучаснікаў.

Ленінград заслужана прызнаецца адным з найпрыгажэйшых гарадоў свету. Будынкі і цэлыя ансамблі створаны на праектах рускіх архітэктараў: Захарава — аўтара Адміралцейства; Вараніхіна — аўтара Казанскага сабора і Горнага інстытута; Расіі — аўтара Александрынскага тэатра (цяпер тэатра драмы імя А. С. Пушкіна), аднаго з будынкаў публічнай бібліятэкі імя Салтыкова-Шчэдрына, ансамбля Дварцовай плошчы, плошчы Дзекабрыстаў, плошчы Ламаносава; Стасава — аўтара будынка былых Паўлаўскіх казарм (цяпер «Ленэнерга»), аднаго з буйнейшых рэстаўратараў мінулага. Гэты залаты фонд

рускої і сусветнай архітэктуры безражліва ахоўваецца савецкім народам, старанна рэстаўрыруецца, вызваляецца ад насялення часу і розных скажэнняў.

* * *

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла новы этап у развіцці Ленінграда. За гады Савецкай улады непазнавальна змянілася яго аблічча.

Паводле дэкрэта аб нацыяналізацыі жыллага фонду, 300 тысяч рабочых было пераселена з халуп і падвалаў у асабнякі і палацы буржуазіі. З 1925—1926 гадоў пачалося масавае жыллёвае будаўніцтва. Упершыню ў гісторыі горада на яго ўскраінах узнікаюць новыя, добраўпарадкаваныя кварталы, вуліцы, сады, скверы.

На былых пустырах і звалках вырастаюць незнаёмыя дагэтуль тыпы будынкаў: дамы культуры, клубы, школы, фабрыкі-кухні.

Характэрнымі прыкладамі сацыялістычнага будаўніцтва з'яўляюцца Праспекты Стачак і Маскоўскі. На вачах аднаго пакалення былі ўскраіны забудаваны шматнаварховымі добраўпарадкаванымі дамамі і звязаны з цэнтрам усімі відамі гарадскога транспарту.

Вайна прынесла цяжкія разбурэнні. Было знішчана тры мільёны квадратных метраў плошчы і пашкоджана два мільёны. Амаль кожны дом патрабаваў капітальнага рамонту. За мінулае дзесяцігоддзе ленінградцы, адчуваючы штодзённымі клопаты Комуністычнай партыі і савецкага ўрада, не толькі аднавілі жылы фонд горада, але і пабудавалі 3,5 млн. квадратных метраў новай плошчы.

Усё большая колькасць сем'яў спраўляе новаселле. За адзін мінулы год працоўныя Ленінграда атрымалі 400 тысяч кв. метраў новай жыллой плошчы. У шостай пяцігодцы будзе здана каля 5,5 мільёна кв. метраў жыл-плосцы.

У горадзе канчаецца работа па газіфікацыі кватэр, удасканалюцца і будуцца новыя водаправодныя і каналізацыйныя лініі, прыводзяцца ў парадак дарогі, тратуары, набярэжныя, рамантуюцца масты (у Ленінградзе 600 мастоў — больш як у Венецыі). У межах горада 4500 гектараў зялёных насаджэнняў.

* * *

Нічога не засталося ад старога Пецербурга: ні рабочых ускраін з жабрацкімі халупамі, ні царскіх палацаў і асабнякоў буржуазіі — усе матэрыяльныя і духоўныя багацці ўжо 40 год належаць іх стваральнікам — працоўным. «Старымі засталіся толькі слаўныя рэвалюцыйныя традыцыі піццёрскіх рабочых», — як трапіна і пранікнёна аб гэтым сказаў віднейшы дзеяч Комуністычнай партыі С. М. Кіраў.

Рэвалюцыйную славу піццёрскіх рабочых змяніла працоўная доблесць, гераізм, энтузіязм і творчыя імкненні ленінградцаў.

Трыумфальная арка адкрывае ўезд на Дварцовую плошчу. У цэнтры плошчы, перад Зімовым Палацам, узвышаецца Александраўская калона — помнік воінам 1812 года.

Фото Н. Наўменкава.
(Фотахроніка ЛенТАСС).

Гераічны рабочы клас Ленінграда з'явіўся піонерам і ў справе будаўніцтва сацыялістычнай эканомікі і культуры.

За гады савецкай улады індустрыя Ленінграда разам з усёй краінай зрабіла велізарны скачок уперад.

На Кіраўскім заводзе ўпершыню ў краіне былі выпушчаны трактары, на Іжорскім заводзе — першыя савецкія блямінг. Тут былі створаны новыя важнейшыя галіны прамысловасці:

энергашынабудаванне, прыладабудаванне, хімічная, тэкстыльная, абутковая, харчовая. Гіганты сацыялістычнай індустрыі нічым не нагадваюць старыя прадпрыемствы. Гэта праслаўлены чатыры разы ордэнаваны Кіраўскі завод, Металічны завод, «Электрасіла» імя С. М. Кірава, Неўскі машынабудавальніцкі завод імя В. І. Леніна, Іжорскі завод, Балтыйскі суднабудавальніцкі завод імя Орджанікідзе, завод «Чырвоны трохвугольнік», фабрыкі «Скараход», «Чырвоны сцяг», тэкстыльныя і харчовыя камбінаты, фабрыкі-кухні.

У Ленінградзе будуецца першы ў свеце атамны ледакол, арганізавана вытворчасць поўправадніковых прылад, шырока ўжываюцца токі высокай частаты для апрацоўкі дэталей, аўтаматычная зварка, скарасное і сілавое рэзанне металу.

Ленінград справядліва называюць горадам тэхнічнага прагрэсу, лабараторыяй сацыялістычнай індустрыі. Самыя рознастайныя машыны — ад магутных турбін і генератараў да найтанчэйшых аптычных прылад — ствараюцца ў Ленінградзе і разыходзяцца адсюль па ўсёй краіне і за яе межы. Узоры машын і механізмаў, асвоеных у Ленінградзе, укараняюцца ў серыйную вытворчасць на заводах і фабрыках краіны.

Марка «Зроблена ў Ленінградзе» заваявала сусветнае прызнанне. Зараз у нашай прамысловасці амаль няма такіх галін, якія не карысталіся б машынамі і абсталяваннем з маркай ленінградскіх прадпрыемстваў. Вырабы ленінградскай прамысловасці ідуць у Кітайскую Народную Рэспубліку і ў іншыя краіны народнай дэмакратыі.

У Ленінградзе працуюць высокаква-

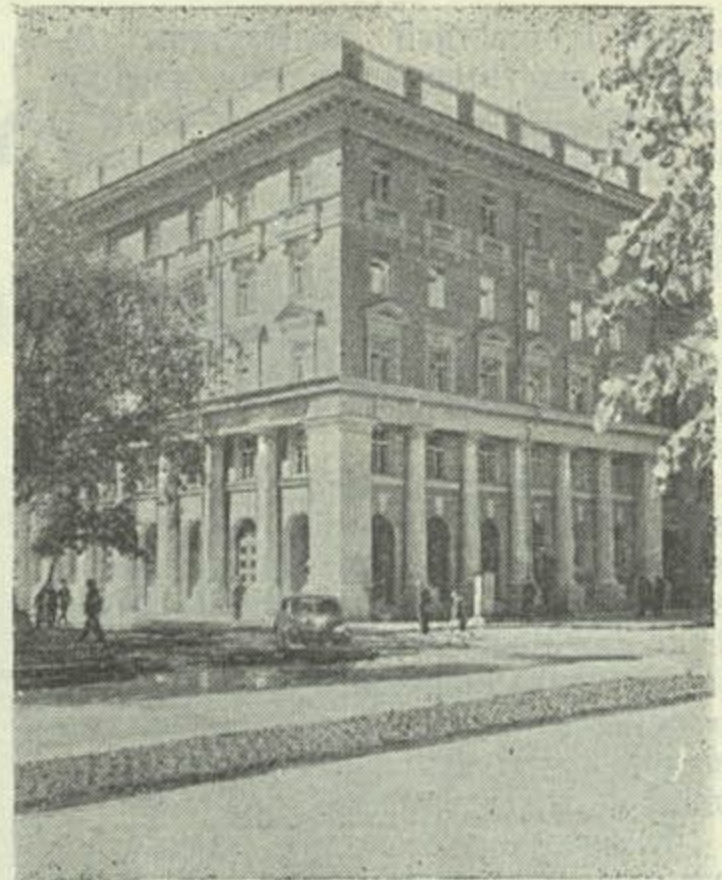

Шмат памятных ленінскіх месц у горадзе: музей В. І. Леніна, шматлікія музей-кватэры, дзе жыў і працаваў Владзімір Ільіч. З Фінляндскага вакзала адкрываецца плошча з помнікам Владзіміру Ільічу Леніну. Ён стаіць у знаёмай усім позе — з высока ўзнятай, прасцёртай уперад рукой. На здымку: плошча Леніна каля Фінляндскага вакзала.

Фото Н. Наўменкава.
(Фотахроніка ЛенТАСС).

Сорок год на-зад па Неўскім праспекце праходзіла конка. Зараз у Ленінградзе штодзённа курсіруе больш двухсот тралейбусаў, звыш пяцісот аўтобусаў, каля паўтары тысячы трамваяў, шмат таксі. Дзе гады на-зад горад узбагаціўся новым падземным відам транспарту — метраполітанам імя Леніна. На здымку: станцыя метро «Нарвская».

За апошнія гады на праспектах Ленінграда выраслі сотні прыгожых будынкаў. На здымку: новы жылы дом для работнікаў ткацкай фабрыкі імя Веры Слуцкай на рагу 15 лініі і Вялікага праспекта Васільеўскага вострава.

ліфікаваныя майстры сваёй справы. Перадавыя рабочыя, вучоныя, канструктары, тэхналагі ўдасканальваюць вытворчасць, уносяць свой творчы ўклад у справу тэхнічнага прагрэсу, будаўніцтва і транспарту. Сярод наватараў вытворчасці шырока вядомы ткачы-ха, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР М. П. Мадерыкова, закройшчыца фабрыкі «Скараход» А. А. Свяцкая, прадзільшчыца Ленінградскага камбіната імя С. М. Кірава комсамолка А. Негрыенка і іншыя.

Ленінградцы — ініцыятары творчай садружнасці вучоных і работнікаў вытворчасці. Гэтую садружнасць узначалілі старэйшыя ВНУ краіны: Політэхнічны, Інжынерна-эканамічны і Тэхналагічны інстытуты. Яны арганізавалі комплексныя брыгады для ўдасканалення тэхнікі і метадаў вытворчасці на многіх прадпрыемствах горада.

Вялікі ўклад у развіццё айчынай навукі і прамысловасці ўнеслі калектывы 187 навукова-даследчых інстытутаў, 43 навучальных устаноў Ленінграда.

У яго сусветна вядомых музеях (Эрмітажы, Рускім музеі) знаходзяцца найвялікшыя помнікі матэрыяльнай і духоўнай культуры. Усяго ў Ленінградзе 48 музеяў, сярод іх Ленінградскі філіял музея В. І. Леніна, Цэнтральны Ваенна-Марскі музей, Артылерыйскі, музей Арктыкі, гістарычныя, мемарыяльныя музеі-кватэры, прыродазнаўча-навуковыя музеі Акадэміі навук СССР.

У Ленінградзе плённа працуе вялікі атрад савецкіх пісьменнікаў, такія старэйшыя і шырока вядомыя ў нашай краіне пісьменнікі, як Ольга Форш, Александр Пракоф'еў, Вісарыён Саянаў, Вера Панова. У Ленінградзе працуюць мастакі, кампазітары, архітэктары, якія карыстаюцца прызнаннем народа.

* * *

Далёка пайшоў Ленінград і па ўзроўню культурнага будаўніцтва.

Ленінградцы адразу-ж пасля вайны прыступілі да стварэння паркаў перамогі: Приморскага на Брэстоўскім востраве і парка на Маскоўскім праспекце. Так увасабляецца шматвяковая традыцыя — увекавечваць у манументаль-

ных творах гістарычныя падзеі ў жыцці народа. Працоўныя горада ў вольны ад работы час садзілі дрэвы, пракладвалі дарожкі і алеі.

У мастацкім афармленні паркаў знайшла сваё адлюстраванне тэма гераічных подзвігаў савецкіх людзей. Так, у Маскоўскім парку цэнтральная алея атрымала назву «Алея герояў». Тут устаноўлены бронзавыя бюсты двойчы Герояў Савецкага Саюза ўраджэнцаў Ленінграда: В. Н. Осіпава, В. І. Голубева, Е. П. Фёдарова, В. І. Ракава, С. І. Багданава, І. В. Чэлнакова, а таксама скульптуры А. Матросова, З. Касмадзем'янскай.

У 1955 г. уступіў у строй метраполітан імя В. І. Леніна. Уручаючы будаўнікам метро ордэн Леніна, К. Е. Варашылаў сказаў: «Гэтае метро з'яўляецца буйным укладам у архітэктурныя, мастацкія багаці нашага цудоўнага горада, у нашу сацыялістычную культуру».

Велічная архітэктура метро трапна адлюстроўвае розныя этапы з гераічнай барацьбы народа за ўстаўленне Савецкай улады, за перамогу камунізма.

Будаўніцтва першай чаргі метро працягваецца. Хутка яго тунелі, прайшоўшы пад Нывой, дойдучы да Фінляндскага вакзала — і тады ўсе вакзалы горада будуць злучаны падземнай магістраллю. На чарзе другая лінія Ленінградскага метраполітана. Яна звяжа Маскоўскі праспект з Петраградскай стараной і стадыёнам імя С. М. Кірава.

У такіх кутках жылі рабочыя старога, дарэволюцыйнага Пецярбурга. Начлежны прытулак у Ізмайлаўскім парку (жаноцае аддзяленне).

(Рэпрадукцыя ЛенТАСС).

75-ГОДДЗЕ з дня нараджэння Я. Купалы адзначае беларускі народ і ўсе народы Савецкага Саюза.

Простая, шчырая песня нашага песняра прыйшлася па сэрцу мільёнам чытачоў, зрабілася сваёй, роднай на ўсім абшары вялікай савецкай краіны.

У многанацыянальнай, шматгалосай савецкай літаратуры выдатнае месца належыць таленавітым беларусам Я. Купалу і Я. Коласу, выхадцам з самых глыбінь народных мас, якія, дзякуючы сваёй таленавітасці і настойлівай працы, узняліся на вяршыні чалавечай культуры, мастацкай творчасці. І гэта безумоўнае сведчанне, яскравае выяўленне творчых сіл беларускага народа, яго здольнасці ўнесці свой уклад у скарбніцу сусветнай культуры.

Выдатнай асаблівасцю неўміручых твораў Я. Купалы з'яўляецца іх народнасць. Народнае жыццё ў руху і развіцці, ва ўсіх яго праявах адбілася ў іх праўдзіва і маляўніча, як у глыбокай чыстай крыніцы. У творах Я. Купалы, як і ў творах Я. Коласа, жывуць людзі працы з іх думамі і клопатамі, са сваёй філасофіяй, верай у лепшую будучыню. Старонкі яго кніг густа населены простымі людзьмі, стваральнікамі і будаўнікамі. Мужык-беларус з усведамленнем сваёй годнасці заяўляе, што і ён чалавек, народ, які ўзняўся на барацьбу ў перыяд 1905 г., каб скінуць з плячэй адвечны ўціск, бяду і гора і заваяваць сабе чалавечыя правы, беззямельнік, будучы гаспадар сваёй зямлі—у цэнтры ўвагі творчасці паэта дакастрычніцкай дары. У сваіх шчырых, праўдзівых песнях ён услаўляе чалавека працы, яго прывабны духоўны свет, маральныя вартасці, патрыятызм і прагу да ведаў. Просты чалавек, мужык — «пан сахі і касы», багач і магнат, бо невычэрпны яго магчымасці ў працы. Жняня—«сама цырыца ў залатой кароне». Ужо ў гэтых вобразах і азначэннях яскрава відаць пункт погляду паэта на народ, на яго месца ў жыцці.

Творы Я. Купалы, як трапна адзначае Я. Колас,—гэта нібы адна суцэльная кніга аб працы народа, сумная ў першай сваёй частцы, бо расказвае аб цяжкай паднявольнай працы, і радасная ў другой частцы, калі ўслаўляе свабодную творчую працу савецкага чалавека.

Адной з крыніц паэтычных твораў Купалы была вусная паэзія народа і ў першую чаргу лірычныя песні, казкі, легенды. Аб гэтым сведчаць яго раннія творы «Зімою», «Нікому», «Адплата кахання», а таксама выдатныя паэмы: «Курган», «Бандароўна», «Магіла льва», «Адвечная песня», «Сон на кургане», драматургія. Ён клапаціўся адносіцца да народнай паэзіі, захоўвае яе непасрэднасць, яр-

Янка Купала.

НАРОДНЫ ПЕСНЯР

кую вобразнасць, фарбы і прыёмы. Сюжэтная канва і лірызм народнай песні аб Бандароўне далі магчымасць паэту стварыць мужны вобраз Бандароўны, нязломная сіла і маральныя вартасці якой з'яўляюцца адбіткам сілы і велічы народа. Несакрушальная сіла народнага духу падказала ёй адказ пану Патоцкаму з яго «хэўраю лядачай»:

— Дужы ты сваім багаццем,

А я сілы большай,—

За мной праўда і народ мой,
За табой-жа—грошы.

А якой шчырай любоўю акружае народ старыка-гусляра і яго непадкупную песню, як свята захоўвае ў памяці словы і аблічча чалавека, які сілу праўды паставіў вышэй улады тагачасных гаспадароў жыцця і за свае перакананні найшоў на смерць.

За народную справу, з верай у вызваленне працоўных гіне на вісельні змагар. І апошнія словы яго гучаць смяротным прыгаворам усяму старому парадку і яго абаронцам: Яшчэ прыбавіце скананне—

Прадсмертны вавашых рук

абраз,

Не доўга-ж ваша панаванне—
Загуба прыдзе і на вас!
Загубу крыўдаю, слязамі
У магільны выкапалі ніз;
Людской расплаты ўжо над

вамі

Тапор адточаны завіс.

Аб чым-бы ні пісаў Купала—аб далёкім мінулым ці аб надзённых задачах барацьбы, аб працы і каханні, аб долі ўдавы і яе дзяцей, аб беззямельніку, у якога «ні коліка, ні воліка», аб сіраце, што стаіць пад брамай багача,—усюды і ва ўсім відаць глыбокая дума паэта аб сваім народзе і яго гістарычным лёсе.

Я. Купала—паэт народны і ў той-жа час нацыянальны, як Т. Шэўчэнка на Украіне, Я. Райніс у Латвіі, Н. Некрасаў у Расіі. У яго творах адлюстравалася цэлая эпоха жыцця нацыі з яе супярэчнасцямі і барацьбой, цэлая гістарычная веха ў жыцці ўсяго беларускага народа. «З цэлым народам гутарку весці» жадаў Янка Купала, уступаючы на шлях паэта і грамадскага дзеяча, змагара за развіццё нацыянальнай культуры, асветы і мовы; у вершах «Маладая Беларусь», «Ворагам

беларушчыны» ён выступіў у абарону нацыянальнай годнасці свайго народа, яго права на прызнанне і ўнутранае развіццё. «І беларус можа змясціцца ў сям'і нялічанай славян!»; «Занімай, Беларусь маладая мая, свой пачэсны пасада між народамі!»—роўнасць і брацтва славянскіх народаў, вера ў лепшую будучыню сваёй краіны—асноўны сэнс гэтых цудоўных купалаўскіх радкоў. З вераю ў будучае ён пісаў:

К свабодзе, роўнасці і знанню
Мы працярэбім сабе след!
І будзе ўнукаў панаванне
Там, дзе сягоння плача дзед!

Яго вершы на тэму мастацтва, песні аб песнях раскрываюць погляд паэта на задачы літаратуры, сведчаць аб жаданні стварыць мастацтва, па форме і па зместу блізкае і зразумелае працоўным масам.

Я. Купала свядома ставіў сваю песню на службу працоўным і толькі ад іх чакаў справядлівай ацэнкі і прызнання, жыві жыццём народа, яго інтарэсамі і спадзяваннямі. Таму слова яго адгукнулася ў сэрцы простых людзей і дало свае багатыя плёны. Я. Купала быў збіральнікам і арганізатарам маладых пісьменніцкіх сіл, актыўным будаўніком і стваральнікам беларускай культуры ў дакастрычніцкі час і ў савецкую эпоху.

Дэвіз—служыць свайму народу ўсімі сіламі душы і сэрца—выконваўся паэтам праз усё яго слаўнае жыццё.

Вялікая Кастрычніцкая рэволюцыя прынесла беларускаму народу свабоду і роўнасць, дала нябачаныя магчымасці ў галіне дзяржаўнага і культурнага будаўніцтва. У гэтую вялікую стваральную, арганізатарскую і асветніцкую работу з першых дзён савецкай улады ўключыўся народны паэт Янка Купала. Ён многа працуе ў галіне мастацкай творчасці, піша вершы і паэмы, у якіх раскрывае гістарычную ролю Кастрычніцкай рэволюцыі, славіць беларускую савецкую дзяржаўнасць і вольную працу чалавека, свой гераічны і таленавіты народ. Разам з тым вядзе вялікую грамадскую і навуковую работу, займаецца мастацкімі перакладамі, піша крытычныя і публіцыстычныя артыкулы, выхоўвае кадры маладых пісьменнікаў і паэтаў.

Ва ўсе перыяды жыцця народа—у час гераічных баёў за Радзіму і савецкую ўладу, у час аднаўлення разбуранай гаспадаркі і мірнага будаўніцтва краіны, у час Вялікай Айчыннай вайны, у радасныя і трагічныя моманты нэшай гісторыі Я. Купала быў заўсёды са сваім народам.

«Мне сняцца сны аб Беларусі»,—з шчырай, пранікнёнай

любоўю да бацькаўшчыны гаварыў паэт, апяваючы новую Беларусь, роўную сярод роўных, у вобразе дзяўчыны-па-

сажніцы, якая сядзіць у сваёй хаце, у прыгожым убранні, з чаркай мёду ў руцэ.

Ветэраны грамадзянскай вай-

ны, комсамольцы-арляны, дзве сястры—работніца і сялянка, лёс якіх змяніла савецкая ўлада, паважаны ўсімі бе-

ларускі селянін-бацька, які кліча сыноў на нараду ў хату, яго сыны-патрыёты, дзяўчына-лётчыца Алеся, трактарыстка, працоўны калектыў, што пераўтварае жыццё на Палессі, рабочыя Барысава, якія змяняюць аблічча свайго горада, беларускія партызаны, удзельнікі Айчыннай вайны—шматлікія героі цудоўных кніг Купалы савецкага перыяду, прадстаўнікі маладой Беларусі.

Беларусь, мая радзіма,
Як-жа расцвіла ты
За час гэты, за кароткі,
Як выгнала катаў!
Не злічыць тваіх здабыткаў
І не змерыць меркай...
Чалавек твой на свабодзе
Стаўся чалавекам,—
пісаў Я. Купала ў 1935 годзе ў сувязі з уручэннем Беларусі ордэна Леніна. Урад Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі надаў Янку Купалу годнасць народнага паэта ў дзень дваццацігоддзя яго літаратурнай дзейнасці. Гэтае высокае і горада званне ён апраўдаў усёй сваёй творчасцю, прасякнутаю ідэямі народнасці і рэалізма.

«А хто там ідзе?» Да верша Янкі Купалы.

Малюнак П. Сергіевіча.

М. БАРСТОК

Сельская НАСТАЎНІЦА

ВЯСНА! Пад яркім сонцам памаладзела сяло. Залатыя праменні шчодро льюцца ў класы Нежкаўскай сярэдняй школы. Яшчэ вельмі рана, і школьны двор амаль бязлюдны. Толькі групка дзяцей капае і разрыхляе зямлю пад маладымі дрэўцамі.

Дырэктар Мар'я Ягораўна задуменна глядзіць на бярозкі, пасаджаныя рукамі яе былых выхаванцаў. Здаецца, было гэта зусім нядаўна, а яны падняліся ўжо роўна са школьным дахам.

Дваццаць пяць год таму назад у адну з пачатковых школ Бялыніцкага раёна прыйшла зграбная чарнявая дзяўчына—Мар'я Марозава. Глыбока запала ёй у душу пажаданне загадчыка райана:

— Вы ўступілі на цяжкі, але высокародны шлях. Памятайце: цана чалавека заўсёды вызначаецца тым, колькі карысці ён прынёс людзям, грамадству. Жадаю вам сапраўднага шчасця—шчасця творчасці!

Яна ўдзячна ўзяла ў рукі загад аб прызначэнні, які вызначаў цяпер яе дарогу ў жыццё.

Педагагічны калектыў складаўся з яе і загадчыка школы. Сяло трапіла далёкае, глухое. Малады калгас з цяжкасцю становіўся на ногі. Чуткі і шэпты хвалявалі народ.

Комсамолка Мар'я Марозава на бурных сельскіх сходках уважліва ўзважвала кожнае слова. Перадавала людзям но-

вага калгаснага сяла гуртаваліся, дружна браліся за ўмацаванне маладой арцелі. Мар'я вяла гутаркі на антырэлігійныя тэмы, дапамагала наладжваць улік у калгасе, падоўгу заседжваючыся над арцельнай бухгалтэрыяй, прымала ўдзел у спектаклях маладзёжнага драмгуртка, выпускала сельсавецкую насценную газету.

Жвавая і вясёлая, яна была душой маладзёжных вечарынак, вечарынак без лаянак і п'яні. Добрым словам памінала яе ў кожнай сялянскай хаце. Любоў і павага бацькоў перадаваліся дзецям. Часта наведвала яна суседнюю сямігодку. Спрактыкаваныя настаўнікі бачылі ў ёй сваю маладосць, свае першыя крокі ў школе, ахвотна дапамагалі, расказвалі пра «таямніцы» педагагічнага майстэрства, дзяліліся літаратурай.

Маладая настаўніца паступова назапашвала свой вопыт. Радавалі першыя поспехі. Бясконца дарагой і значнай стала для яе прафесія сельскай настаўніцы, у якой знайшла яна сапраўднае шчасце!

Не абмінула яе і вялікае каханне. Яе абранікам аказаўся настаўнік суседняй школы, актыўны грамадскі работнік, вясельчак і гаварун, чалавек вялікай душы. Маладыя людзі пажаніліся.

К гэтаму часу Мар'ю Ягораўну добра ведалі ў раёне як актыўнага грамадскага работніка, патрабавальнага да сябе педагога, скромнага і спагадлівага чалавека. Дружна і шчасліва жыла сям'я.

Але грывнула вайна. Муж пайшоў на фронт. Маладая маці засталася з двума маленькімі дзецьмі.

Раён акупіравалі нямецкія фашысты. Край тут лясны, азёрны. Яраснай партызанскай вайной сустрэў ён чужаніц.

Усёй сваёй істотай ненавідзіць Марозава фашыстаў за растаптанне шчасце і светлыя мары, за зняслаўленую родную зямлю. Яна настойвае, просіць, патрабуе:

— Прыміце ў разведку!

Камандзір партызанскага палка тав. Меднікаў не можа ўстаяць супроць довадаў гэтай энергічнай і напорыстай жанчыны. Самыя небяспечныя заданні выконвае разведчыца. Яна прабіраецца ў гарадскі пасёлак Бялынічы, дзе стаіць вялікі нямецкі гарнізон, завязвае сувязі з мясцовай патрыятычнай інтэлігенцыяй, дастае ў пашпартным стане нямецкай камандатуры чыстыя бланкі неабходных партызанам дакументаў, распаўсюджвае лістоўкі і адозвы, робіць замалёўкі і здымае планы нямецкіх дзотаў па шашы Мінск—Магілёў, актыўна супрацоўнічае ў партызанскай газеце, праводзіць мітынгі, збірае сродкі сярод мясцовага насельніцтва ў фонд абароны. Смелая і рухавая, яна нечакана з'яўляецца то ў адным, то ў другім населеным пункце, прабіраецца ў размяшчэнне нямецкіх гарнізонаў, сярод мясцовага насельніцтва ўсюды знаходзіць сяброў, сувязістаў.

І вось Савецкая Армія ўступае на беларускую зямлю. Хочацца жыць, адраджаць зруйнаваную вайной гаспадарку, вярнуць сямейную ўтульнасць і шчасце. Але пошта прыносіць змрочную вестку сям'і Марозавых... Геройскай смерцю загінуў на фронце іх бацька і муж. Сударгава сціскае Марозава паведамленне аб смерці мужа, а слёз няма: яны даўно выплаканы. Але жыццё бярэ сваё. Трэба ўпарта працаваць, гадаваць і ву-

чыць дзяцей, рабіць усё магчымае, каб жахі вайны не паўтарыліся.

Мар'ю Ягораўну пасылаюць дырэктарам у Нежкаўскую сярэднюю школу. Бацькі вучняў рамантуюць школьнае памяшканне, робяць прымітыўныя вучнёўскія парты, дзеляцца інвентаром. З вялікай ахвотай працуюць па ўпарадкаванню школы і самі вучні. На дапамогу прыходзіць дзяржава.

Школа адроджана. Пачынаецца клапатлівая вучэбная работа. Цяжка даводзіцца і педагогам і дзецям. Амаль няма падручнікаў, сшыткаў, не хапае кваліфікаваных настаўнікаў. Дзеці вядуць канспекты і запісы на газетнай і абгорткай паперы.

Мар'я Ягораўна падае моладзі выдатны прыклад творчых адносін да любімай справы, вучыць настойлівасці ў пераадоленні цяжкасцей. Яна выкарыстоўвае малейшую магчымасць папоўніць свае веды, прагна чытае.

І вось настала дзень перамогі над гітлераўскай Германіяй. Каб неяк адчуваць адзначыць яго, школьнікі і настаўнікі высаджваюць каля школы бярозавы гай, як сімвал жыцця і будучага шчасця людзей працы.

Вось і зараз, увесё ў сонечных бліках, ён многае напамінае Мар'і Ягораўне.

Як усё тут змянілася! Недалёка ад сяла вырас пасёлак Беларускай МТС. У калгасныя хаты прыйшлі дастатак, электрычнасць, радыё. У сяле пабудавалі новы магазін, клуб.

Мар'я Ягораўна выйшла замуж за ўчастковага механіка МТС. Спагадлівы і ўважлівы да людзей, добры знаўца сваёй справы, ён карыстаецца аўтарытэтам і павагай. У сям'і Віктар Максімавіч заваяваў дзіцячую любоў не саладкавым заігрываннем, а шчырай і разумнай дружбаю. Дзеці не адчуваюць фальшы ні ў словах яго, ні ва ўчынках.

Дзяўчынкі выраслі. Старэйшая, Галя, вучыцца ў Мінскім політэхнічным інстытуце, малодшая, Рэма, — у Бабруйскім лесатэхнікуме.

Вялікай падзеяй у жыцці Мар'і Ягораўны быў яе прыём у партыю.

Школа яшчэ цясней звязалася з калгасам. Настаўнікі — арганізатары многіх грамадскіх пачынанняў у Нежкаве. Ідзе ў сельскім клубе спектакль — яго паставілі педагогі. Яны чытаюць калгаснікам лекцыі на палітычныя, навукова-папулярныя і педагогічныя тэмы, у сельскай бібліятэцы праводзяць канферэнцыі чытачоў.

Над сялом згушчаецца змрок. Клуб, як заўсёды, перапоўнены. Уважліва слухаюць калгаснікі свайго агітатара. Смела і адкрыта гаворыць Марозава аб не-

дахопах, аб задачах па ўздыму жывёлагадоўлі. Гаворыць проста і вобразна. Перасыпае мову трапнымі прыказкамі, прыводзіць характэрныя прыклады з работы даярак Любы Клімянкавай і Акуліны Будкевіч, Халецкай, Сафонавай. Дастаецца ад яе і членам праўлення за марудныя тэмпы будаўніцтва тыпавога кароўніка, і клапаўшчыку Князеву за няспрытнасць у рабоце, і брыгадзіру Ражкову за ліберальныя адносіны да нядабайных калгаснікаў.

Грамадская работа адбірае шмат часу, але Мар'я Ягораўна не скардзіцца. Выбрана яна сакратаром партыйнай арганізацыі мясцовага калгаса «Запаветы Леніна». На апошняй раённай партыйнай канферэнцыі яе ўвялі ў склад раённага камітэта партыі. Узначальвае яна і культурна-асветную камісію мясцовага Савета.

Мар'я Ягораўна — часты госць у сем'ях калгаснікаў. Яна правярае, як выконваюць дзеці рэжым дня, ці даволі спяць і гуляюць, у якіх умовах рыхтуюць урокі, ці дапамагаюць бацькам па гаспадарцы, што і як чытаюць. Яна вучыць бацькоў выходзіць дзяцей, прыцягвае іх да ўдзелу ў жыцці школы. І людзі раскрываюць ёй сэрцы, дзеляцца сваім горам і радасцямі, жыццёвымі планами, ведаючы, што ў ёй яны знойдуць добрае слова, разумную парадку, а часам і суровую, але справядлівую перасцярогу.

Мар'я Ягораўна ўваходзіць у клас са шчаслівым выглядам чалавека, які прыступае да любімай работы.

Сёння на ўроку ў дзесятым класе аналізуецца раман Кузьмы Чорнага «Трэцяе пакаленне».

Расказ настаўніцы жывы, вобразны, эмацыянальна яркі. У яе голасе — і хваляванне за лёс герояў (Несцяровіча, Зосі), і гнеў, нянавісць да ворагаў працоўнага народа, і тонкі псіхалагічны малянак душэўнай барацьбы ў Міхаіла Тварыцкага. Скупыя жэсты педагога, уменне валодаць сабой, міміка твару, выразная дыкцыя, змястоўнасць расказу — усё скарыстана для таго, каб вучні зразумелі ідэйную накіраванасць твора.

З вучнямі, як і з дарослымі, настаўніца заўсёды шчыра і праўдзіва. Дзеці шукаюць выпадку параіцца з ёй, расказаць аб падзеях асабістага і школьнага жыцця. Добра ведаючы псіхалогію дзяцей, яна ўмее чытаць у іх сэрцах. Старшакласнікі дзеляцца з ёй, як з блізкім сябрам, планами на будучае, давяраюць заветныя мары і тайны.

Мар'я Ягораўна каля дзесяці год выкладае беларускую мову і літаратуру ў 8—10 класах. За апошнія пяць год

М. Я. Марозава.

па яе прадмету зусім няма неспяваючых. Яна нястомна вучыцца сама, стараецца пераняць у перадавых настаўнікаў усё лепшае з іх практыкі і сама ахвотна дзеляцца сваім, як яна гаворыць, «выпакутаным» вопытам, піша лекцыі, выступае з дакладамі на пасяджэннях сельскага метадычнага аб'яднання, перад раённай педагогічнай аўдыторыяй.

...Вечар. Над пісьмовым сталом схілілася жанчына. Лёгка налет сівізны пабліскае ў цёмных валасах. Дыплівыя вочы стомлена прыжмураны. Заўтра ўрокі ў трох класах. Трэба дэталёва прадумаць план заняткаў, праверыць сшыткі, прагледзець запісы завуча, перачытаць тэксты твораў, якія будуць аналізавацца ў класах.

— Мама, пачытай казкі, — просіць шасцігадовая дачка.

Жанчына рэзка ўскідае галаву, праганяючы стомленасць.

Яна кладзе дачку ў ложка, у каторы раз паўтараючы ёй гісторыю аб прыгожым Іванушкі і канька-гарбунка.

Засынае сяло. Зорная ноч апусцілася над прыціхлым сялом, але вокны дома настаўніцы Марозавай па-ранейшаму асветлены. Гаспадыня схілілася над кнігай.

Калгасны вартунык, праходзячы пустынным сельскай вуліцай і скручваючы тоўстую самакрутку, шэпча сабе ў вусы:

— Працуе наша Ягораўна!

Алег ПЛІНДАУ

Бялыніцкі раён.

ПІСЬМО Ў РЕДАКЦЫЮ

Што-ж нам рабіць?

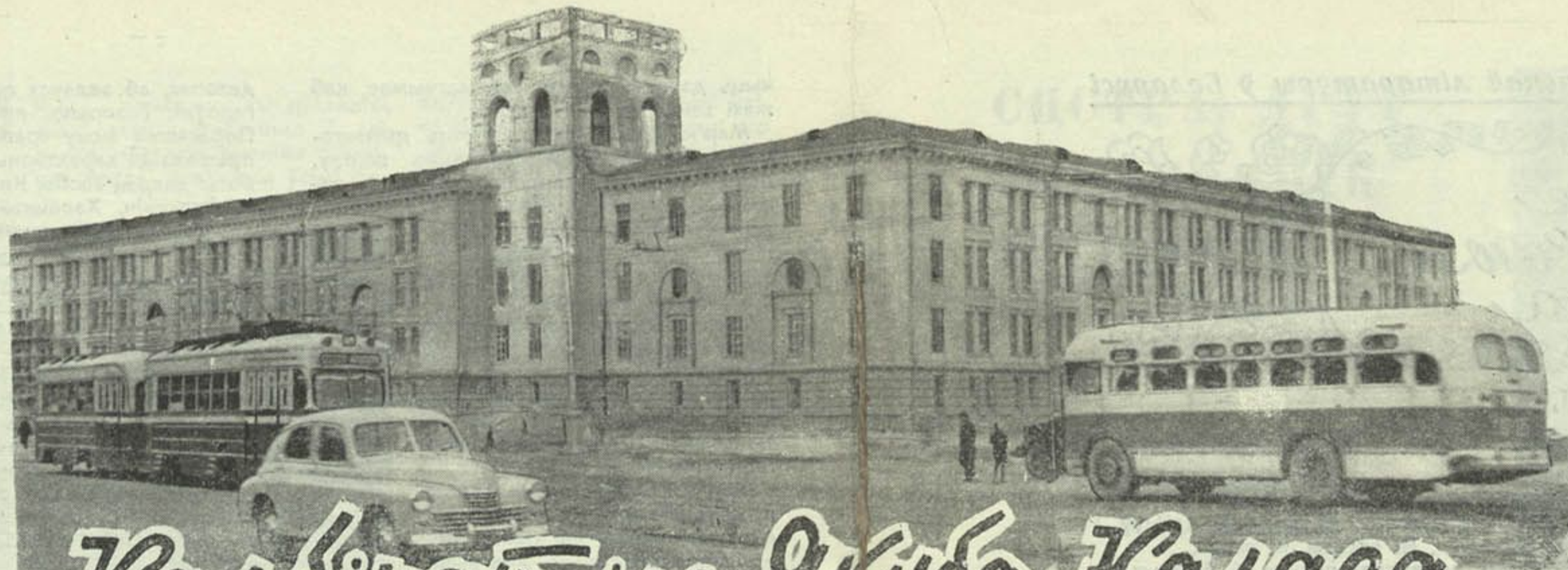
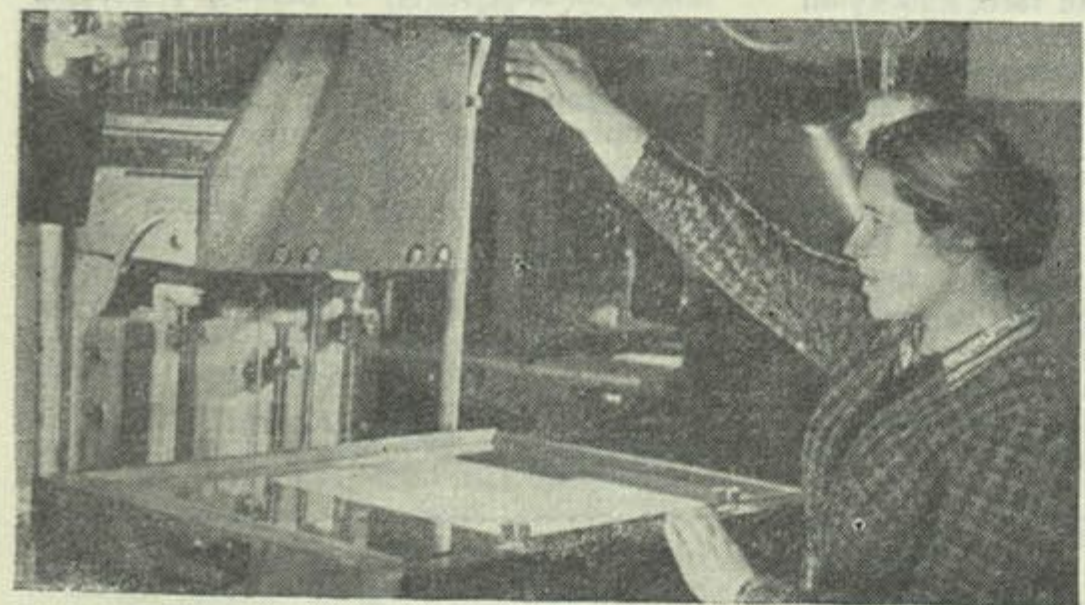
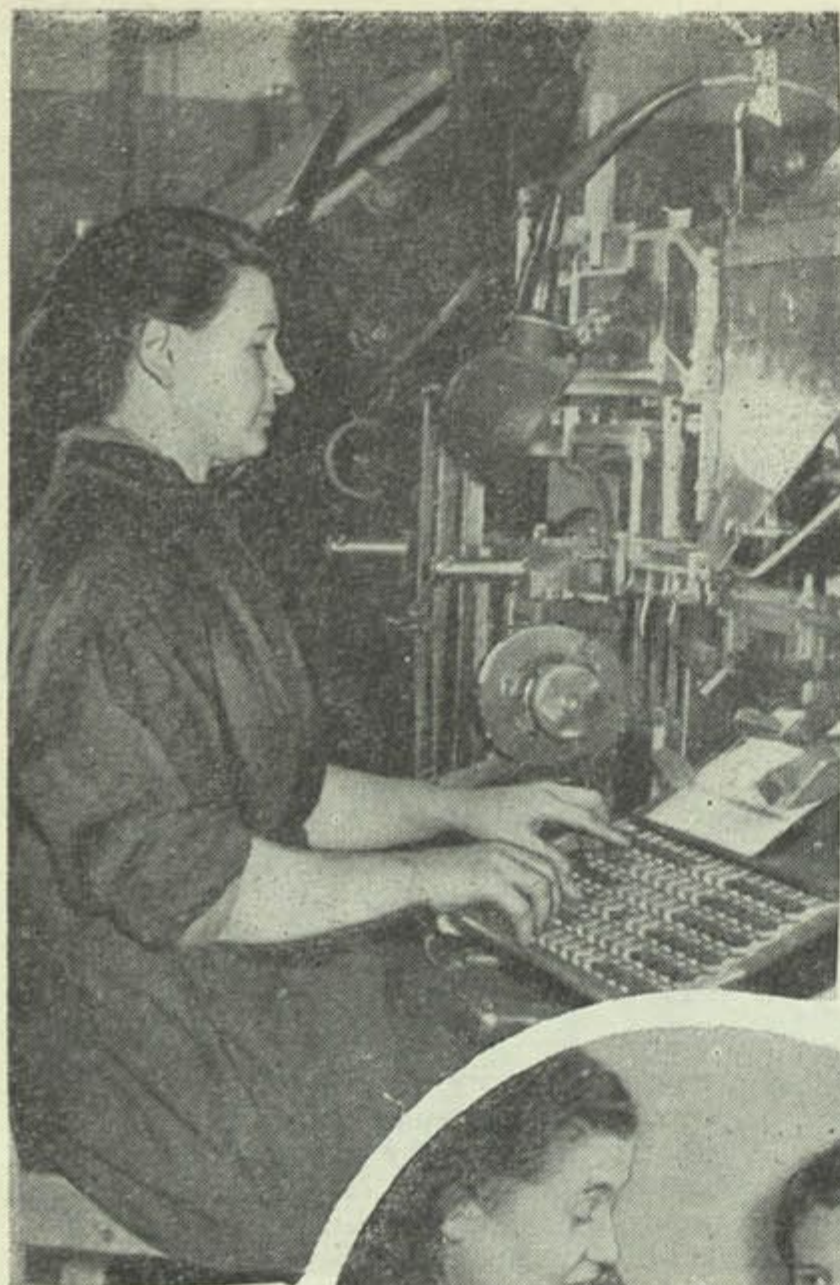
Паважаная рэдакцыя!

У нас шмат гавораць пра жанчыну-маці. Клопаты аб маці я ад душы вітаю, бо сама люблю дзяцей. Нажаль, толькі чужых. Сваіх у мяне няма. І таму пішу вам. У нас ёсць такія жанчыны, якія па той ці іншай прычыне не маюць дзяцей, але прагнуць іх мець. Некаторыя мужы адных кідаюць, другіх дакараюць, а над трэцімі проста здзекуюцца. Узяць, к прыкладу, мяне. Я шмат лячылася, каб мець дзяцей, але дарма. Муж мяне цэніць як гаспадыню, як чалавека. Аднак

яму патрэбна дзіця. І я гатова прыняць дзіця, адкуль-бы яно ні з'явілася, ды ён гэтага не хоча. Мяне ён часта дакарае. Я не ведаю, што мне рабіць. Пакінуць яго і паехаць. Няхай жэніцца на іншай жанчыне. Але думаць пра такі выхад мне вельмі цяжка, бо кахаю яго, і так жыць цяжка. Я пакутую ўдвая — і за сябе, і за яго. Таму прашу вас: парайце, што-ж нам рабіць?

Чытачка В.

Рэдакцыя звяртаецца да сваіх чытачоў з просьбай выказацца па закранутаму чытачкай В. пытанню.

Камбінат імя Якуба Коласа

Мінчане добра ведаюць Камароўку. У пачатку стагоддзя тут канчаўся горад. Далей ішлі балоты, якія з-за мноства камароў называліся ў народзе камароўскімі. Потым балоты асушылі, а за мясцовасцю засталася старая назва.

Цяпер горад на некалькі кілометраў працягнуўся далей. На Камароўцы пачалося вялікае будаўніцтва. Тут ствараецца новая плошча Якуба Коласа, на якой нядаўна вырас велізарны будынак—буйнейшы не толькі ў Мінску, але і ва ўсёй Беларусі паліграфічны камбінат, які носіць імя народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. За пасляваенныя гады такія магутныя паліграфічныя камбінаты, у поўным сэнсе слова—фабрыкі кнігі, пабудаваны ў чатырох гарадах нашай краіны: Мінску, Калініне, Яраслаўлі і Саратаве. Камбінат у Мінску яшчэ не закончаны, але ўжо і зараз упрыгожвае плошчу.

Давайце, сябры, правядзем заводную экскурсію на гэтую цікавую новабудулю. Паднімемся па лесвіцах наверх. Вось друкарскі, наборны, пераплётны і іншыя цэхі. Яны нагадваюць прасторныя клубныя залы. Якія высокія столі, колькі вокан! Нічога падобнага на ранейшыя вузкія, душныя друкарні, дзе рабочым і работніцам увесь час даводзілася дыхаць атручаным свінцовым паветрам. Тут прасторна, зручна, а паветра заўсёды чыстае. Вунь удоўж цэха працягнуліся трубы. Гэта самая сучасная вентыляцыйная будова, якая забяспечвае прыток у цэх свежага паветра, летам ахалоджанага, а зімою сагрэтага.

Мінскі паліграфічны камбінат імя Якуба Коласа пасля поўнага асваення зможа выпускаць 150—200 тысяч экзэмпляраў кніг у дзень. Ужо і зараз, хоць будаўнікі не пакінулі камбінат, паліграфісты даюць за дзень у сярэднім 35 тысяч экзэмпляраў кніг. Лічбы вялікія!

Як-жа нараджаецца кніга? Каб прасачыць за гэтым працэсам, трэба пабываць у чатырох цэхах. Вось цэх для высокага друку. Тут устаноўлены наборныя машыны самых удасканаленых апошніх марак: новыя лінатыпы і манатыпы.

На здымку 1-м вы бачыце за работай лепшую лінатыпістку Ніну Петуніну. За змену яна набірае 75—80 тысяч друкаваных знакаў, або ў пяць раз больш таго, што можа зрабіць за гэты час ручны наборшчык.

На здымку 2—старшы карэктар Лідзія Апаровіч і карэктар Тацяна Панушкіна вычытваюць набраны для кнігі тэкст.

Клішэ для кнігі (ілюстрацыі) вырабляюць у цынкаграфіі. На здымку 3—тэхнік-цынкаграф Ірына Шавялёва за прыгатаваннем негатыва.

Вось кніга старанна набрана, вычытана карэктарамі, забяспечана ілюстрацыямі, але на гэтым далёка не закончаны яе вытворчы шлях. Пяройдзем у цэх, дзе друкуюць кнігі. Ён велізарны, як крыты стадыён. Тут мы бачым навіейшыя хуткадрукуючыя машыны: двухбарот-

ныя плоскія, флатавую двухбаротную ратацыю, ролеву ратацыю. Апошняя за 16 гадзін можа «пераварыць», гэта значыць надрукаваць, поўвагона паперы.

На здымку 4-м бачым момант друкавання падручніка па «Новай гісторыі» тыражом у 500 000 экзэмпляраў. Паліграфія Беларусі ніколі ў сваёй гісторыі не ведала такіх высокіх тыражаў.

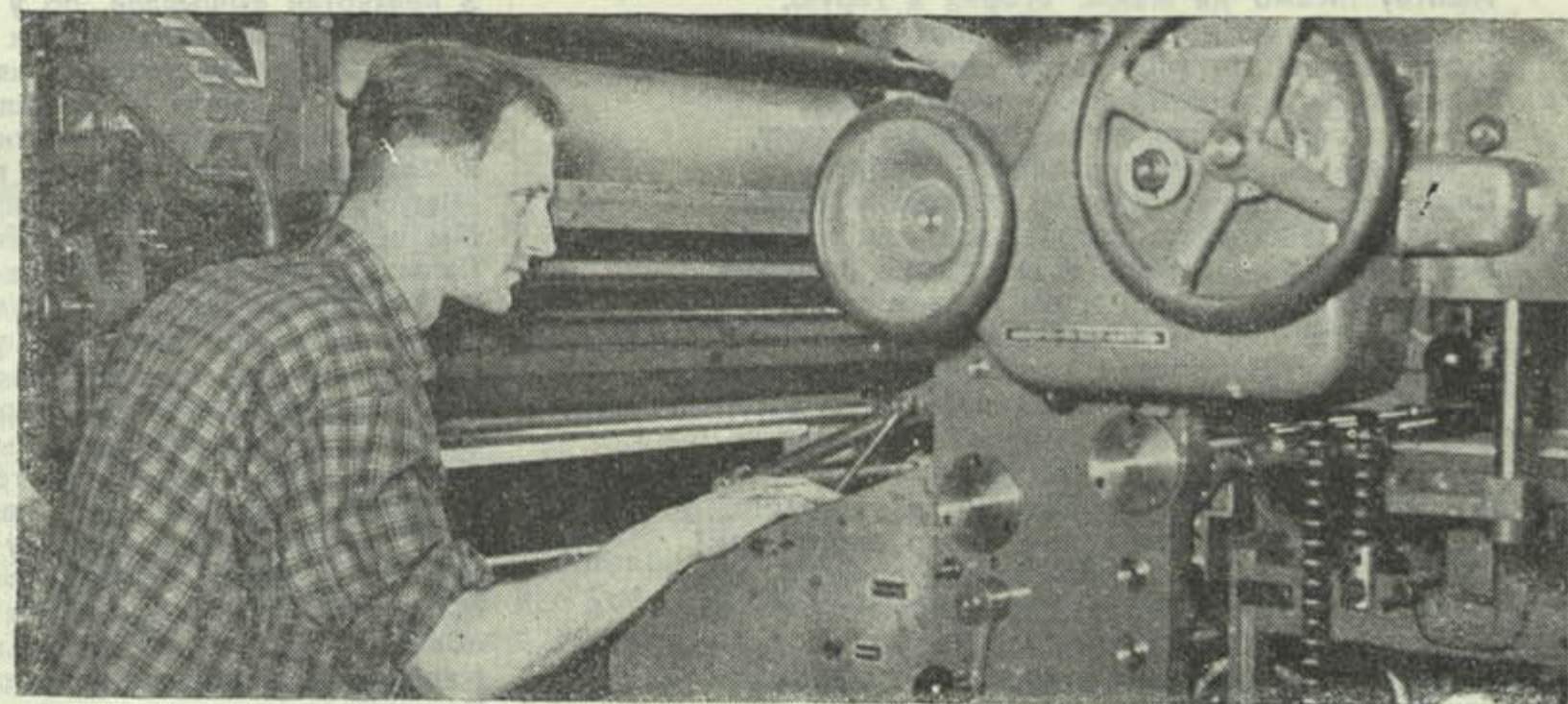
Надрукаваную кнігу трэба пераплесці. Гэтым займаецца фальцовачны і пераплётна-брашуровачны цэхі.

На здымку 5 (унізе)—майстар змены Галіна Шымко, лепшая фальцоўшчыца В. Вайцяхоўская і яе вучаніца Валянціна Васілева (у цэнтры).

Каляровая вокладка кнігі і ўсе каляровыя малюнкi, якія мы так любім разглядаць, друкуюцца ў спецыяльным цэху, які называецца афсетным. Тут працуюць двухфарбавыя машыны.

На здымку 6—комсамолка-кантралёр Таісія Асядоўская правярае гатовую прадукцыю.

На здымку 7—друкар Міхаіл Піскун ля афсетнай машыны.

Нараджэнне кнігі падыходзіць к канцу. Надрукаваныя і складзеныя сшыткамі лісты, вокладкі, уклеікі дастаўляюць у пераплётна-брашуровачны цэх, абсталяваны лістападборнымі і прыклеечнымі лутамамі, накрываробчымі і іншымі машынамі.

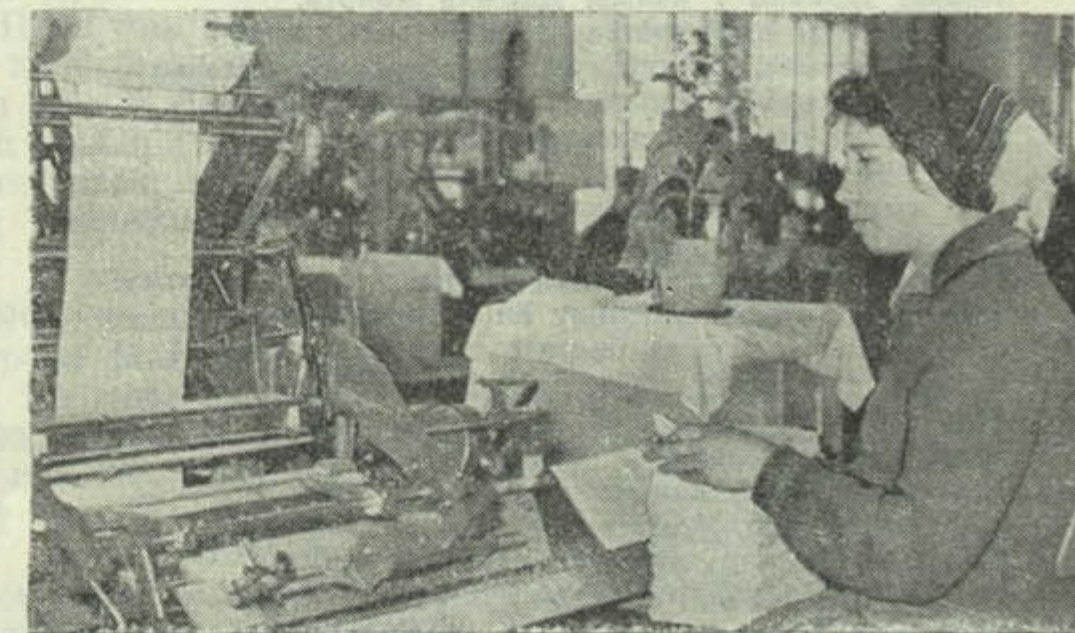
Стужкавы транспарцёр на многа паскарае вытворчы працэс. З яго сыходзіць ужо гатовая кніга.

У пераплётна-брашуровачным цэху 95 працэнтаў рабочых складаюць жанчыны. На здымку 8—куток швейнага ўчастка цэха. За работай—дэпутат горсовета Эма Бубэнава.

На здымку 9—Браніслава Раманчык і Алена Лагуноўская правяраюць гатовую прадукцыю.

Мы з вамі прасачылі нараджэнне кнігі на буйнейшым у Беларусі паліграфічным камбінате імя Якуба Коласа. Прачытайшы на кнізе знаёмыя радкі «Надрукавана на Мінскім паліграфічным камбінате», успомніце аб тым складаным вытворчым шляху, які праходзіць наш друг, таварыш, дарадчык—цікавая кніга.

Н. МІЎСКІ,
галоўны інжынер
Паліграфкампіната.

Я шчасце ў Савецкім Саюзе знайшла

Параска АМБРОСІЙ,

народная паэтэса Букавіны

На зялёнай Букавіне, у маленькай хаце,
Трох дзяцей, сям'і на гора, нарадзіла маці.
У падзёртай світцы бацька сабраўся аднойчы
У Канаду, дзе купляюць рукі у рабочых.
Нас, малых, матуля дома адных пакідала,—
У паноў да цёмнай ночы на хлеб зарабляла.
Ходзіць тата па Канадзе, работы шукае,
Ён вярнуўся-бы дадому, ды грошай не мае.
Напісаў пісьмо да мамы: «Горка я гарую,
Пазычай мне на дарогу! Як жабрак вандрую...
Чуеш, жонка! Па ўсім свеце паны-абармоты
Толькі грошы здабываюць з нашага поту.
Думаў шчасце я прынесці дачушкам і сыну,
Але, мабыць, на чужыне дачасу загіну!»
Пісар вестку прачытаў нам вечарам у хаце,
І падсечанай вярбою ўпала наша маці.
Мы здзіўляліся, пыталі з шчырасцю дзіцячай:
«Ой, чаму галосіш, мама, ды чаму-ж ты плачаш!»
Адгукнулася Марунька, каб даць ёй параду:
«Не журыся. Падрасцем мы, пойдзем у Канаду,
Прынясем адтуль мы грошай паўнютку хату,
Купім хлеба, купім боты і кароў стракатых...»
Ну, а маці толькі слёзы хусткай уцірае:
«Ты не чуеш, што ў Канадзе татка памірае!
Ой, вы, дзеці, сакаляты, што цяпер рабіць нам!
Як тут, родныя, ад смерці бацьку адкупіць нам!»
І адразу адгукнуўся старэйшы сыночак:
«Глянь, матуля, я ўжо вырас, моцны, як дубочак!
Ты аддай мяне да пана, буду пасвіць статак,
Зараблю я! І ў Канадзе не загіне тата...»
І назаўтра, раным-рана, да пана старога
Павялі здаваць у наймы Дарыка малога.
Выйшаў пан чырвонатвары на высокі ганак,
Глянуў грозна, тупнуў грозна, закрычаў, паганы:
«Што вам трэба, валацугі! У турму — дарога!»
І сабакамі пачаў іх цкаваць ад парога.
Маці войкнула ад страху, баронячы сына.
Пан смяецца, пан рагоча, аж пырскае сліна.
І прыбіта маці горам цягнецца дадому,
Моўчкі спаць кладзе сыночка... Не заснуць малому!
Цёмнай ночкаю спрасонку ён крычыць на ката:
«Ты чаму смяешся з бедных, звяруга пракляты!
Я дарослым хутка стану, за ўсё расплачуся,
Над тваёю галавою шабляй усміхнуся!..»
Маці грошы пазычае ў кулакоў багатых,
Пасылае ў край далёкі, да нашага таты.
... Ён вяртаецца. Чаму-ж ён не ідзе дадому!
Бо не мае падарункаў для дзетак, вядома.
Нам навошта падарункі! Мы выбеглі, рады,
Што наш родненькі, любімы прыехаў з Канады.
Ды нядоўга, ой, нядоўга доля нам свяціла,—
Як ударыла трывога — вайну абвясціла.
Уварваліся жандары ў хату з бізунамі
І крычаць, нібы вар'яты: «Гэй, збірайся з намі!»
Як спужалася Марунька, падбегла: «Татуля!..»
Ён узяў яе на рукі, цалуе і туліць.
Закрычала на ўсю хату ўгневаная маці:
«Прэч адгэтуль! Не! Не пойдзе за вас ваяваць ён!»
Тут жандар разлютаваны ў бок яе піхае,
І Маруньку адбірае, вобземлю шпурляе...

Не ачулася дзяўчынка, а бацька бязвінны
Дзесь далёка, на чужыне, на фронце загінуў.
Утраіх мы засталіся. Ні сястры, ні таты...
Мама з братам адраблялі пазыку ў багатых.
Толькі я... Майго загаду не слухалі ногі,*]
І шукаць мне давялося іншай ўжо дарогі:
Я вішнёвыя узоры-кветкі вышывала,
Тыя ўзоры багацейка дужа ўпадабала.
З неахвотай вышывала, бо ў душы глыбока
Я нянавісць захавала да тых крывасмокаў.
О, не мне іх упрыгожваць кветкамі сваімі!
Што яны — звяры — зрабілі з роднымі маімі!!
Вышывала я ўзоры і ў смутку спявала.
Я Савецкую краіну ў песні прыгадала:
«Наша родненькая маці, ясная Радзіма,
Мы чакаем дапамогі ад цябе, любімай,
Паляціце, мае песні, мае сакаляты,
Раскажыце вы пра здзекі душагуба-ката.
Не даваў ён нам выходзіць у чыстае поле,
Я-ж магчымасці не мела песням даць раздолле...»
Не хачу такой работы — упрыгожваць пана!
Лепей сцяг чырвонакрылы вышываць я стану!
Я за кветкамі ў садочку доўга наглядала,
У зялёнай Букавіны красу пазычала.
Як у тым шчаслівым годзе, у пятніцу рана,
Над сямом байцы пранеслі родны сцяг барвяны.
«Слава Арміі Савецкай!» На сонцы заззяла,
«Слава Партыі вялікай!» Да неба ўзлятала.
І злілася мая радасць з песняю шчаслівай,
Паляцела над раздоллем, над вольнаю нівай.
Я сядзела паміж кветак у яркім садочку,
Выкладала мае думкі на белым лісточку...
Ой, нядоўга сябравала шчасце ды са мною,—
Дзесьці з захаду ў паветры запахла вайною.
Крумкачы паналяталі на нашу краіну,
Засмуцілі маё сэрца, маці-Букавіну.
Нас чужынцы катавалі, у турму пагналі.
— Скуль выходзяць тыя песні! — у людзей пыталі.
Ды пайшлі па сёлах песні, ад хаты да хаты,—
Не злавіць іх, не вярнуць іх, не замкнуць крылатых!
Дык няхай, няхай лятаюць, не маюць спакою,
І няхай перамагаюць варожую зброю!
Хоць на кожным кроку вораг,— думак не губляю,
І на белым на лісточку я іх выкладаю.
Як дазналіся фашысты пра мае надзеі,—
Пачалі мяне і маці мучыць ліхадзеі!
Не спужалася я здзекаў, страшнага астрога.
Мы братаў сваіх чакалі: Будзе перамога!
Дачакалася я волі... Фашыстаў не стала.
І набралася я сілы — зноў я заспявала.
Брат пайшоў у аграномы... Нам не ведаць гора!
Наша радасць, наша шчасце — вольныя, як мора.
Маладосць сустрэла маці, не плача ў трывозе,
Бачыць маці, як нам добра на яснай дарозе!

Пераклала з украінскай мовы
Эдзі АГНЯЦВЕТ.

*] У маленстве П. Амбросій захварэла на параліч ног. — Рэд.

СЯСТРА, ДРУГ І ПАМОЧНІК ІЛЫЧА

*Да дваццатігоддзя
са дня смерці
М. І. Ульянавай*

Владзімір Ільч і Марыя Ільінічна ідуць на V Усерасійскі з'езд Саветаў. 1918 год.

ГІСТОРЫЯ нашай Радзімы багата цудоўнымі людзьмі. Адны ўнеслі неацэнны ўклад у навуку, другія ў літаратуру і мастацтва, трэція прысвяцілі сябе барацьбе за вызваленне рабочага класа ад прыгнечання і эксплуатацыі. Сярод гэтых выдатных людзей нямала жанчын, імёнамі якіх ганарыцца ўся наша краіна. Пра адну з такіх жанчын, якая ўсё жыццё аддала партыі і народу, мы і хочам расказаць. Гэта Марыя Ільінічна Ульянава — сястра, друг і памочнік геніяльнага правадыра партыі Владзіміра Ільча Леніна.

У сям'і Ульянавых, дзе ўсе аддалі сябе справе рэвалюцыі, Марыя Ільінічна была малодшай. Народзілася яна ў 1878 годзе. Яшчэ ў юнацтве далучылася да рэвалюцыйнай дзейнасці. У 18-гадовым узросце, будучы слухачом Вышэйшых жаночых курсаў у Маскве, удзельнічала ў нелегальных студэнцкіх сходах, у гуртках самаадукацыі.

Сям'я Ульянавых была на спецыяльным уліку ў царскіх паслугачоў. І Марыя Ільінічна не мінавала лёсу сваіх братоў і сястры, рана пазнала ўсё «хараство» царскіх турмаў і ссылак. Безупыннымі праследаваннямі царскія каты хацелі запалохаць маладую рэвалюцыянерку, але дабіліся адваротнага. Турмы ісылкі толькі гартавалі яе ўпартасць і адвагу ў барацьбе.

З 1898 года ўсё жыццё Марыі Ільінічна было аддана партыі.

Старая камуністка Елена Дзмітрыеўна Стасова ў артыкуле аб жанчынах сям'і Ульянавых расказ-

вае, што ў гімназічныя гады Марыя Ільінічна сур'ёзна хварэла. Владзімір Ільч, які вельмі любіў сваю сястру, у сваіх пісьмах раіў ёй берагчы здароўе, менш нагружаць сябе заняткамі. Марыя Ільінічна на гэта адказала: «Ужо калі што рабіць, то рабіць добра». Гэтую рысу ранняй маладосці яна захавала на ўсё жыццё. Якое-б заданне партыі ні выконвала, заўсёды ўкладвала ў яго ўсё свае здольнасці, веды, усю душу.

З восені 1898 года ў Бруселі яна слухала лекцыі ў Новым універсітэце. Тут-жа прымала ўдзел у жыцці партыі. Праз год, вярнуўшыся ў Маскву, зноў была арыштавана і выслана ў Ніжні Ноўгарад. Але хутка ёй удаецца вярнуцца ў Маскву, і яна становіцца адным з актыўных карэспандэнтаў газеты «Искра».

У сакавіку 1901 года — чарговы арышт па справе Маскоўскага Камітэта партыі. На гэты раз Марыя Ільінічна прасядзела ў турме да восені, пасля год была пад наглядом паліцыі ў Самары. Але як спрактыкаваная падпольшчыца, яна і ў гэтых умовах здолела прыняць актыўны ўдзел у рабоце бюро рускай арганізацыі «Искра».

Робота ў сакратарыяце Цэнтральнага Камітэта партыі, у пецярбургскай арганізацыі большэвікоў, рэвалюцыйная работа ў Маскве, Саратаве і іншых гарадах увесь час змянялася арыштамі і ссылкамі.

Сардэчная дружба і вялікая любоў звязала Марыю Ільінічну з яе геніяльным братам Владзімірам Ільчом Леніным. Яна падтрымлі-

вала з ім самую цесную сувязь. Вельмі дружыла і з Надзеждай Канстанцінаўнай Крупскай, з якой пазнаёмілася яшчэ ў 1895 годзе ў Пецярбургу, куды прыехала разам з маці хадайнічаць аб вызваленні Владзіміра Ільча з турмы.

З сакавіка 1917 да вясны 1929 года Марыя Ільінічна знаходзілася на адказнай рабоце ў газеце «Правда». Усе гэтыя гады яна ўдзяляла велізарную ўвагу выхаванню рабочых карэспандэнтаў.

Марыя Ільінічна была і адным з актыўных дзеячоў жаночага руху. Партыя і ўрад высока ацанілі яе заслугі: 8 сакавіка 1933 года за выдатную, самаадданую работу ў галіне камуністычнай асветы работніц і сялянскіх ўзнагародзілі ордэнам Леніна.

Выдатныя якасці Марыі Ільінічна — чуласць, клопаты аб людзях — з асаблівай яскравасцю выявіліся, калі яна загадвала бюро скаргаў Цэнтральнай Кантрольнай Камісіі і Народнага Камісарыята Рабоча-Сялянскай Інспекцыі. Да яе звярталіся тысячы людзей. Кожнага яна ўважліва выслухоўвала і, калі трэба, прыходзіла на дапамогу. Большэвіцкая прынцыповасць у яе спалучалася з ільчоўскімі клопатамі аб людзях.

Марыя Ільінічна працавала нястомна. Рабоце аддавалася натхнёна і цалкам. 12 чэрвеня 1937 года перастала біцца сэрца гэтай цудоўнай жанчыны.

Мінула дваццаць год, але яны не зацямілі памяць аб Марыі Ільінічна Ульянавай — старэйшай дзячцы Камуністычнай партыі, якая так многа зрабіла для шчасця на-роднага.

М. УЛАДЗІМІРАВА

МАЛЕНЬКІ ЛЕТУЦЕННІК

Філіп БАНОСКИ

Мал. Ю. Пучынскага

Філіп Баноскі — прагрэсіўны амерыканскі пісьменнік і публіцыст. Ён добра ведае жыццё простых працоўных людзей Амерыкі, іх барацьбу за свае правы. Сын рабочага-металіста, Баноскі з дзяцінства знаходзіўся сярод герояў сваіх будучых твораў, назіраў, прыслухоўваўся, чула ўглядаўся ў іх жыццё. Яшчэ падлеткам пачаў працаваць на металургічным заводзе ў Пітсбургу і тут на сваіх плячах пазнаў цяжар працы рабочага, несправядлівасць і прыгнёт капіталіста. З маладых год Філіп Ба-

носкі ўключаецца ў барацьбу за правы рабочых, за лепшае будучае свайго народа. У сваіх творах ён апісвае цяжкое жыццё беднякоў, расказвае аб тым, як мацнее іх самасвядомасць, як актыўна выступаюць яны супроць эксплуатацыі і прыгнечання. Гэтаму прысвечаны два яго вялікія раманы «Біл Макгі» і «Палаючая даліна», а таксама шмат апавяданняў і нарысаў. У публікуемым ніжэй апавяданні «Маленькі летуценнік» расказваецца аб жыцці беднай негры-чанскай сям'і.

— Так я і ведала, так і ведала! — крычала яна, цягаючы яго за чорныя, густыя, усе ў завітушках валасы, схопіўшы іх у кулак. — Далібог, я гэта ведала, калі давала табе падзорную трубу. Штосьці падказвала мне спыніцца і падумаць, падумаць, што я раблю, але ты да таго апрыкрыў мне сваім чапляннем, што я больш не ў сілах была думаць! А ты пайшоў і згубіў яе, — яна тузанула яго за валасы і так адцягнула галаву назад, што на яго твары паказалася балючая ўсмешка. — Доні скрышыць табе косці, калі даведаецца!

— Мама, не кажы яму нічога! — прасіўся ён, прабуючы мякка вызваліцца з яе рук.

— Як-жа ты згубіў яе? — войкнула яна ў адчаі. — Як ты мог згубіць падзорную трубу, яна-ж вісела ў цябе на шыі, на тоўстым шнурку! Галава-ж твая ўцалела, як-жа ты згубіў трубу?

— Я зняў яе, каб глянуць на гульню.

— Зняў з шыі? Навошта-ж ты зняў? Хіба не ведаеш, што калі ты так зробіш, то абавязкова дзе-небудзь згубіш. Ты-ж зачараваны, летуценнік.

Яна зноў пачала цягаць яго за валасы так, што ягоныя кудзеркі рассыпаліся.

— Гэтая падзорная труба каштавала Доні 10 долараў 98 цэнтаў! Ён раструшчыць табе ўсе косці, убачыш. Хіба ён не казаў табе — ніколі не кранай ягоных рэчаў!

— Дык ты-ж сама дала мне яе, мама!

Яна пляснула яго па шчацэ.

— Ты змусіў мяне аддаць табе трубу сваімі энкамі ды каньканнем, проста мутарна было слухаць. Хіба я згубіла яе? Можна я пайшла кудысьці і кінула такую дарагую рэч, бо я мрою, увесь час мрою аб нечым? Хіба я?

Ён зноў спрабаваў вызваліць галаву з яе рук, але яна моцна ўчапілася яму ў валасы.

— Я пайду назад і пашукаю, — сказаў ён.

— Ідзі, ідзі. Акурат сотні абібокаў толькі і чакаюць таго, каб прыйшоў вось такі летуценнік і пакінуў пасля сябе такую рэч. Ну, як-жа. Пайдзі, пайдзі, ты яшчэ што-небудзь забудзеш. Гэта ўсё, на што ты здольны. Цяпер я пушчу цябе з гэтага дома толькі ў нагавіцах ды ў кашулі. Я нават не дазволю табе надзець добрыя чаравікі. Ты ўжо забыў адну пару гэтым летам і хопіць. Даволі.

— Я-ж потым знайшоў іх, — сказаў ён.

— Зусім падраныя, — застэгнала маці, — поўныя ўсякага бруду і жабінай ікры, — ты-ж кінуў іх у сажалку.

— Я абяцаю, мама!

Яна яшчэ раз тузанула яго за валасы і потым бяссільна выпусціла іх.

— Абяцаю, — сказала яна змрочна. — Што можна чакаць добрага ад абяцанак такога летуценніка?

Яна накіравалася да меднага чайніка, у якім варыла віскі, і глянула ў бутэльку. Бутэлька нападзлася вадкасцю, якая сцякала па змеявіку кропля за кропляй.

— Мне нават страшна падумаць, што будзе, калі Доні вернецца дамоў, — прабурчэла яна, правяраючы медны змеявік. — Ён раздзярэ цябе папалам, і я не збіраюся сказаць нават слова ў абарону. Я адразу-ж пайду ў другі пакой і мне ўсё роўна, калі ён заб'е цябе. Можна быць, гэта цябе навучыць чаму-небудзь.

Ён у жаху стаяў пасярод кухні. Яго ўскудлачаныя валасы тырчэлі ва ўсе бакі.

— Ён заб'е мяне! — усхліпваў хлопчык.

— Хіба я не ведаю? А ты што-б зрабіў на яго месцы? Ён апусціў галаву.

* * *

Яна нешта бурчэла пра сябе, закаркоўваючы бутэльку, потым пачала загортаць яе ў газету.

— Як ты мог забыць? — крыкнула яна яшчэ раз, хутка павярнуўшыся да яго з нейкай распачнай надзеяй у вачах. — Пра што ты ўвесь час марыш?

Ён балюча паціснуў плячыма і нахмурыўся.

— Я не памятаю, мама! Я часам успамінаю, але потым адразу-ж забываю. Я думаў аб нечым і калі быў ужо на поўдарозе да дому, успомніў пра трубу, — ён зірнуў на яе заклапочана. — Я амаль успомніў, мама.

— Амаль! — паўтарыла яна змрочна. — Амаль.

Яна перавязала бутэльку белай тасьмай, дала яму ў рукі і зноў схопіла яго за валасы. Яна адвяла яго галаву назад, каб ён мог бачыць яе, і трымала яе так увесь час, пакуль гаварыла.

— Цяпер слухай, — сказала яна. — Аднясі гэта да Раферы і прынясі ад яго 2 долары 50 цэнтаў. І не забудзь! Не ўздумай марыць. Калі ты зноў задумаешся і ўсё пераблытаеш, не прыходзь дамоў, бо я злуплю з цябе скуру. Не аддавай яму бутэльку, калі ў яго няма грошай. І не ўздумай марыць, — крычала яна, з кожным словам тузаючы яго за валасы, нібы падкрэсліваючы тое, што яна гаварыла. — Ты зразумеў?

Ён трымаўся вельмі ціха, пакуль маці цягала яго за валасы.

— Два долары і пяцьдзесят цэнтаў,— паўтарыла яна.— І я хачу мець кожны пені. Калі ў яго няма грошай, прынясі бутэльку назад. І калі ласка, не шкадуй яго. Няважна, што ён там будзе гаварыць. Ні з кім не размаўляй і нікому не газары, дзе ты быў. Ты хочаш, каб цябе арыштавалі?— спытала яна.

— Не, мама?

— Ну дык вось, калі ты не хочаш, каб цябе арыштавалі, не мар і не задумвайся.

Яна пацягнула яго яшчэ раз за валасы і выпусціла іх. Потым правяла яго да дзвярэй і, перш чым адчыніць іх, прайшла сваім вялікім грэбнем па яго валасах і прыгладзіла іх рукамі, затым выпхнула яго за дзверы.

— Памятай!— кінула яна яму, калі ён адыходзіў, абедзюма рукамі прыціснуўшы да сваіх грудзей бутэльку, загорнутую ў паперу. Ён кінуў у адказ.

Пасля яго адыходу яна кінулася да акна і глядзела яму ў ўслед, калі ён павольна ішоў па завулку.

— Божа,— прастагнала яна,— ён-жа не туды ідзе.

Яна выбегла на ганак і закрычала:

— Джой, Джой, не туды!

Але ён ужо завярнуў за рог і не чуў. Яна цяжка апусцілася на прыступкі, і яны зарыпелі. Так сядзела яна нерухома пекаторы час, затым вярнулася ў кухню. Пераканаўшыся, што шторы спущаны і прахожыя не могуць убачыць, чым яна займаецца, спусцілася ў невялікі склеп, выкапаны пад кухняй. Тут яна выцягнула куль цукру і падняла яго наверх.

Калі яна замешвала закваску, увайшоў Доні. Яму яшчэ не было шаснаццаці год.

— Зачыняй дзверы!— кінула яна рэзка, і ён спехам зачыніў. Затым, успомніўшы пра страчаную падзорную трубу, яна змякчыла тон, сказала:— Вось пірог, Доні. Ты можаш узяць крыху.

Ён хутка падышоў да шафы і дастаў талерку, на якой ляжаў пірог.

— Пакінь крыху Джо,— сказала яна неахвотна і дадала:— Як справы?

— Я сказаў яму, што мне восемнаццаць год, а ён адказаў: «Пакажы мне пасведчанне аб нараджэнні». Тады я сказаў, што царква, дзе мяне хрысцілі, згарэла!

— Ну, што-ж ён адказаў на гэта?

— Ён сказаў: «Прынясі мне попел».

— Вось чарцяка,— прамовіла яна зласліва.— Хіба на выгляд табе не восемнаццаць? Што-ж яны хочуць? Які трэба мець розум, каб выкапаць для іх склеп? Вышэйшая адукацыя?

Яна падагрэла яму каву і паставіла кубак на стол.

— Можна быць ты рэзка гаварыў з ім?

— Ды не, маці! Я гаварыў з ім так, як зараз і з табой. Усё сказаў, што ты загадала, а ён адказаў: «Прынясі мне попел».

— Вось чорт,— паўтарыла яна рэзка.— К таму часу, калі табе споўніцца восемнаццаць, мы ўсе памрэм з голаду. Я бясконца вару і вару гэтае віскі і ўсё яшчэ не магу дабіцца таго, каб жыць па-людску.

— Хіба табе давялося плаціць яшчэ штраф?— спытаў ён спачувальна.

— Дваццаць пяць долараў,— прамовіла яна сярдзіта.— Я сказала судзі, што як толькі ты знойдзеш работу, я перастану займацца гэтым. Але ён упёрся ў гэтыя дваццаць пяць долараў і нават не слухаў, што я яму казала.

— А дзе Джой?— спытаў Доні, каб перамяніць размову.

— Хто ведае?— адказала яна, адразу раззлаваўшыся.— Марыць, марыць бясконца. Ты тады пазней знайдзі яго, калі зможаш, прывядзі дадому. Ён павінен прынесці мне два долары пяцьдзесят цэнтаў.

— Чаму-б табе не адлупцаваць яго?— параіў ён.

— Не кажы мне гэта,— крыкнула яна.— Ён не вінаваты, што такім нарадзіўся. І кінь чапаць і дражніць яго, чуеш? Ён-жа зачараваны. Нічога нельга зрабіць з гэтым, пакуль ён не вырасце. Тады, можа, ён працнецца.

— Ён страціць сваю галаву, калі яе не прывязаць да шыі,— сказаў Доні лагодна.

— А я знясу тваю галаву з плеч,— закрычала яна. Потым памышала сумесь у чайніку і правяла, наколькі напоўнілася новая бутэлька, якую яна паставіла пад змезвік. Доні адпіў каву і пайшоў у другі пакой. Праз момант адтуль пачуўся крык.

— Мама, мой футляр ад падзорнай трубы пусты!

Яна ўся падабралася і закрычала ў адказ:

— Паглядзі там навокал. Можна завалілася дзе.

Праз секунду ён крычаў зноў у жаху.

— Нідзе няма, я не магу знайсці!

Ён вярнуўся ў кухню, трымаючы ў руках пусты футляр.

— Джой узяў яго і згубіў, я так і ведаў! Я яго заб'ю, усё роўна я заб'ю яго! З мяне хопіць! Я-ж казаў яму, каб ён не дакранаўся!

— Заткніся,— крыкнула яна,— адкуль ты ведаеш, што гэта Джой?

— Хто-ж яшчэ,— прахрыпеў ён у шаленстве,— хто-ж, акрамя яго? Я яму так стукну па галаве, што ён ніколі гэтага не забудзе. Я заб'ю яго.

— Ты не кранеш яго,— запярэчыла яна.— Ён не чапаў тваю трубу.

Яна выцерла рукі аб фартух, затым падняла яго да твару і выцерла лоб.

— Гэта я. Я ўзяла гэтую няшчасную трубу і прадала яе. Вось і ўсё.

Ён устаіўся на яе, не ў стане вымавіць ні слова, затым паўтарыў адрывіста:

— Прадала? Ты прадала яе?

— Так,— кінула яна задзірліва.— А што мне заставалася рабіць? Як ты думаеш? Дзе я бяру грошы, каб заплаціць за гэты пірог, які ты ясі? Калі мне трэба заплаціць 25 долараў штрафу, я павінна дастаць грошы, адкуль хочаце! Ты што, хочаш жыць на вуліцы ці ў доме? Я прадала трубу. Я атрымала за яе дзесяць долараў.

— Ты не мела права прадаваць маю трубу. Яна мая, я заплаціў за яе сваімі ўласнымі грашыма.

— Сваімі грашыма?— перадражніла яна.— А скуль-жа, ты думаеш, бярэцца яда, якую ты ясі, адзежа, якую носіш, дом, дзе жывеш?

— Я працаваў і адкладваў грошы, каб купіць гэтую падзорную трубу. Я адкладваў цэлыя тры месяцы. А ты як злодзей! Пайдзі і прынясі яе назад,— крыкнуў ён і замахнуўся. Яна збялела і застыла на месцы.

— Ты ўзнямаеш руку на мяне, тваю маці?— спытала яна. Ён апусціў руку.

— Мне ўсё роўна. Мне ўсё роўна. Ты ўкрала яе, як самы апошні злодзей.

— А цябе зусім не хвалюе, што нам не было чаго есці?

— Гэта была мая рэч,— паўтарыў ён упарта.— Ты ўкрала яе. Я тут не маю ніякіх правоў. Я цэлы дзень хаджу, шукаю работу, і калі я вяртаюся, што знаходжу? Ты ўкрала маю трубу і прадала яе!

— Ох, ужо гэта дурацкая штука,— сказала яна.— Ты так гаворыш, быццам я высмактала ў цябе кроў. Я вярну яе табе праз месяц.

— Зараз, зараз,— сказаў ён.— Мне трэба зараз!

— Зараз! Якім чынам? Табе патрэбны грошы! А ў мяне яны ёсць?

У яго вачах паказаліся горкія слёзы. Ён адварнуўся ад яе і пайшоў да стала, сеў і ўстаіўся ў талерку.

— У мяне няма ніякіх правоў,— сказаў ён.— Толькі Джой мае тут усе правы; ад яго толькі адны непрыемнасці, але ты ніколі нічога не гаворыш яму. Табе няважна, што са мной здарыцца. Ты пасылаеш мяне працаваць, калі мне няма яшчэ восемнаццаці год, і прадаеш мае рэчы. Ты мне не маці. Я чужы ў гэтым доме. Я пайду ад вас, вось. А ты можаш сядзець тут, варыць свой спірт і цалаваць свайго дарагога

маленькаго Джоя, але ад мяне ты больш нічога не атрымаеш. Я пайду і пачну самастойнае жыццё, вось убачыш.

— Калі ты пойдзеш з дому, лепш не вяртайся,— крыкнула яна.

— Ну і напляваць, і не вярнуся,— сказаў ён горка, зірнуўшы на яе; яго карычневыя худыя твар быў заліты слязьмі.— У мяне больш няма дома. І ты мне не маці, ты бутлегер, і цябе пасадзяць у турму. Усе ведаюць гэта. Яны ўсе называюць цябе бутлегерам, і яны ведаюць, калі ты трапіш у турму, я ўсё чуў. Я нават не гуляю з дзецьмі тут. Я павінен абыходзіць увесь горад, каб ні з кім не сустрэцца. Я хацеў мець падзорную трубу, каб хоць праз плот паглядзець на футбол або пайсці ў лес і глядзець там на птушак і на дрэвы. Вось і ўся мая радасць, а цяпер ты пайшла і прадала яе. Калі ты не клапацішся аба мне, чаму я павінен клапаціцца аб табе?

Яна таксама села на крэсла і праз момант пачала ўсхліпваць.

— Гэта занадта,— плакала яна.— Гэта занадта! Я не стрываю больш!

Ён не глядзеў на яе.

Яна скамячыла свой фартух і выцерла вочы.

— Ты гаворыш так, быццам я твой найгоршы вораг, быццам не нарадзіла цябе, не ўзгадала і не выхавала наколькі магла лепш пасля таго, як наш бацька памёр. Хіба ты хочаш, каб я пайшла ў чужыя дамы і мыла там падлогу? Я вымушана варыць віскі, бо тады я магу быць з табой і сачыць, калі ты ранкам пойдзеш у школу, і згатаваць вячэру для цябе, калі ты вернешся дамоў! Я ніколі не дапушчу, каб мае дзеці вярталіся ў пусты дом! Ніколі. Маё месца тут, дома, каб клапаціцца аб табе.

— Я не прасіў цябе рабіць гэта!

— Не, не,— сказала яна з горкай пакорай.— Ты не прасіў, каб цябе нарадзілі на свет, і я не прасіла нікога даць мне цябе, але так ці інакш ты тут і атручываеш мяне жыццём. Ты нават настолькі вырас, што ўзімаеш на мяне руку!

— Мне ўсё роўна,— сказаў ён.— Усё роўна.

Настала цяжкое маўчанне, у якім чулася роўнамернае капанне віскі, якімі напаўнялася бутэлька. Яны абодва глядзелі на блакітны агеньчык газы, які нібы прыцягваў іх позірк. Доўга сядзелі так, утаропіўшыся на агонь.

На ганку пачуліся крокі, затым лёгкі стук. Дзвярная ручка павярнулася, дзверы павольна адчыніліся. У кухню ўвайшоў Джой і стаў каля дзвярэй. Яго вялікія вочы глядзелі на маці.

Яна павярнулася, каб зірнуць на яго і раскрыла рот ад здзіўлення. Потым загаласіла:

— Што ты зрабіў са сваімі валасамі?

Яна плакала, уткнуўшыся тварам у фартух, быццам гэты апошні ўдар даканаў яе.

Джой сумна глянуў на маці, потым на Доні.

— Яна заўсёды цягала мяне за валасы,— растлумачыў ён,— дык я сказаў цырульніку, каб ён зняў іх зусім.

— Ты маленькі нягоднік,— агрызнуўся Доні.— Ён павінен быў-бы зняць табе галаву.

Джой перавёў позірк на маці, потым збялеў, падышоў да яе і паклаў руку ёй на плячо.

— Не плач,— сказаў ён,— зараз лета, галаве халаднавата. Апрача таго, табе ўсё лета не трэба будзе плаціць цырульніку за стрыжку.

— Навошта ты зрабіў гэта? — прастагнала яна, адвядзячы фартух ад твару і зірнуўшы на бліскучы голы чэрап.— Такія мяккія прыгожыя валасы, як у твайго таты! Навошта ты зрабіў гэта?

— Затое ты не будзеш больш цягаць за валасы,— сказаў ён мякка.— Табе цяжка было ўтрымацца, каб не тузануць. Кожнаму падабалася схпіць за валасы і цягаць за іх або што-небудзь яшчэ. А цяпер яны не змогуць.

Доні ўстаў з крэсла і пайшоў да дзвярэй.

— Ты куды больш шкадуеш яго вашых валасоў, чым маёй трубы. Вось і відаць, як ты клапацішся,— з гэтымі словамі ён бразнуў дзвярыма і пайшоў.

— Ён даведаўся? — прашаптаў Джой, глянуўшы на маці.

Яна кінула.

— Але ён не крануў мяне? — сказаў ён збянтэжана.

— Ён не ведае, што гэта зрабіў ты,— прамовіла яна змрочна.— Я сказала яму, што я ўзяла і прадала гэтую трубу.

— Мама, ён пакрыўдзіў цябе?

— Ён хацеў ударыць мяне,— сказала яна сур'ёзна,— але не ўдарыў.

— О, мама!

— Ён сказаў, што ўцячэ з дому.

— Я буду з табой.

Яна прыцягнула яго і паклала яго галаву сабе на калені; пакратала пальцамі яго стрыжаную галаву, потым паглядзіла яе.

— О, усё роўна, ён не зробіць гэтага,— сказала яна.

— Мама,— сказаў ён горача,— калі я змагу працаваць, мы паедзем адсюль. Вось убачыш. Я павязу цябе адгэтуль. Ёсць такое месца, я ведаю, дзе яно.

— Калі ты вырасцеш, ты таксама пойдзеш, як і ён.

— Не,— усклікнуў ён.— Я ўсё абдумаў. Вось паглядзіш. Я ведаю адно месца,— сказаў ён таямніча.

— Дзе? — спытала яна ўсміхаючыся.— Прытулак для бедных?

— Не, мама,— сказаў ён узбуджана.— Ёсць такое месца, я ведаю, вось слухай,— белы домік...

— І мне прыдзецца фарбаваць яго кожны год,— сказала яна.

— Не, я буду яго фарбаваць,— заявіў ён.— Табе зусім нічога не прыдзецца рабіць, толькі гатаваць.

— І не мыць тваё адзенне і не клапаціцца аб табе?

— Не,— сказаў ён,— толькі гатаваць. У нас будзе і сад.

— І мне прыдзецца ламаць сваю спіну, капаючы яго,— усміхнулася яна.

— Не, не, мама,— сказаў ён нецярпліва.— Там будуць расці адны кветкі. Разумееш? І будзе сажалка, дзе могуць плаваць нашы качкі.

— Качкі,— сказала яна.— А я павінна буду карміць іх і прыбіраць за імі.

— О, мама,— усклікнуў ён горача.— Ты нічога не павінна будзеш рабіць. Таму я і хачу вывезці цябе адгэтуль, хіба ты не разумееш?

— Што-ж яшчэ там будзе? — спытала яна, узіраючыся ў яго ўсхвалявана палаючыя вочы.— Што-ж яшчэ ты прыдумаў, маленькі блазан?

— А яшчэ ў нас будуць кураньты і дрэвы, дзе будзе вісець гамак. Сядзі, сядзі,— сказаў ён, калі яна зрабіла рух устаць.— Паслухай, хіба ты не хочаш мяне слухаць?

— Ну, добра, працягвай,— сказала яна.— Гэта ўсё здарыцца да таго, як я памру?

— Хутка, хутка,— запэўніваў ён яе горача.— Там будзе рака, дзе мы зможам катацца на лодках і вудзіць рыбу. А сярод ракі будзе маленькі востраў; мы зможам пайсці

туды пагуляць, і ніхто не будзе ведаць, што мы там! Ты зможаш застацца там на цэлы дзень і збіраць кветкі, есці сэндычы і адпачываць на траве.

Яна глыбока ўздыхнула:

— Хоць-бы адзін дзень так пажыць, толькі адзін дзень! Ён удзячна глянуў на яе.

— Усё астатняе жыццё будзеш так жыць!

— А што-ж яшчэ там будзе? — спытала яна, сумна паглядзеўшы на яго.

— Усё, што захочаш.

— Усё, што захачу? А што, напрыклад?

— Шмат усякай матэрыі, каб ты магла пашыць сабе сукенкі і розныя рэчы, — сказаў ён.

— А што яшчэ?

— Усякія рыбкі і вялікія залатыя рыбы.

Яны крыху памаўчалі.

— Табе падабаецца, мама? — спытаў ён, пшчотна цярэбячы яе.

— Гэта цудоўная мара, — адказала яна.

— Але гэта ўсё будзе, мама.

Яна ўздыхнула і пачала зноў плакаць. Ён глядзеў на яе, засмучаны.

— Летуценнік ты мой, — сказала яна і, паклаўшы свае рукі на яго стрыжаную галаву, прастагнала: — Усё знікла. Усе гэтыя цудоўныя валасы зніклі. — Яна прыцягнула яго да сябе і заплакала мацней. — Дзіўна, пакінуў мяне і ты таксама пайшоў і зрэзаў свае валасы. Я дрэнна адносілася да цябе. Я табе не маці. Я дрэнна адносілася да Дзіўна і ён уцёк, я заўсёды цягла цябе за валасы і ты зрэзаў іх. Я гэта заслужыла. Не варта я, каб аба мне так клапаціцца.

— Мама, валасы хутка адрасцуюць. Вось убачыш. Яны хутка адрасцуюць, і ты зможаш цягаць за іх, колькі табе захочацца.

ПІСЬМО З ВЕНГРЫ

Дарагія сёстры! Дарагія савецкія жанчыны!

Праз Нацыянальны Совет венгерскіх жанчын да нас прыйшлі вашы цёплыя пісьмы.

Дазвольце нам, членам Совета венгерскіх жанчын 14-га раёна гор. Будапешта, праз гэтае пісьмо выказаць нашу ўдзячнасць брацкаму савецкаму народу за тую велізарную дапамогу і ахвяры, дзякуючы якім была разбіта контррэвалюцыя, падрыхтаваная імперыялістамі і ўнутранымі контррэвалюцыйнымі сіламі ў нашай краіне.

Імперыялісты і ўнутраныя контррэвалюцыйныя сілы пад ілжывымі лозунгамі нацыянальнага камунізма хацелі адарваць нашу краіну ад лагера сацыялізма, якім кіруе Савецкі Саюз, убіць клін у брацкую дружбу нашых народаў. Мы не дапусцім гэтага. З усім напружаннем сіл мы будзем змагацца за ўмацаванне дружбы і адзінства сацыялістычнага лагера.

З брацкай дапамогай Савецкага Саюза і сацыялістычных краін мы даб'ёмся поспехаў у сацыялістычным будаўніцтве. У той дапамозе, якую мы атрымалі ад вас, адлюстроўваецца вялікая сіла міжнароднага пролетарыяту, і гэтага мы ніколі не забудзем.

Мы ўдзячны вам і за тое, што атрымалі ад вас дапамогу ў адзін з самых горкіх для нас момантаў, за вашы намаганні па звароту венгерскіх дзяцей, адарваных ад свайго дому. У вельмі многіх дамах не хапае зараз дзіцячага смеху, сонечных праменьняў, а адарваным ад дому дзецям не хапае бацькоўскай любові, хатняга цяпла. Гэтага ім не заменіць ніякія ілжывыя абяцанні, спакусы, хітрыкі.

Просім вас і ў далейшым узняць голас за зварот на радзіму венгерскіх дзяцей. Нам вельмі хацелася-б, каб да Міжнароднага дня абароны дзяцей мы маглі-б паднесці венгерскім жанчынам падару-

Яна глянула на яго поўнымі слёз вачыма, узяла фартух і ўздыхнула. Потым, павярнуўшыся, паглядзела на чайнік і ў жаху закрывала. Двой зірнуў на яе, здзіўлены і спалоханы.

— О, божа, — закрывала яна, падбягаючы да перагоннага апарата, з якога капала вадкасць.

Бутэлька была ўжо поўная, і вадкасць цякла проста на падлогу. Яна адняла бутэльку і паставіла на яе месца другую, потым стала на калені і пачала выціраць.

Ён стаяў сярод кухні, бяссільна апусціўшы рукі. Калі яна заўважыла яго, закрывала злосна:

— Ты чаго стаіш? Дай мне анучу, — калі ён падаў ёй анучу, працягвала крычаць: — Вось што можа атрымацца, калі такая дурніца, як я, будзе слухаць гэтага летуценніка. Божа мой, што здарылася з маім розумам?

Ён глядзеў на яе бездапаможна, пакуль яна з цяжкасцю не паднялася на ногі, кінула ў ракавіну анучу, якая рэзка пахла спіртам. Потым яна вярнулася да стала і села, уставіўшыся на змеявік, на сцякаючы спірт, на блакітны агеньчык з жоўтай кропкай.

Нарэшце яна заварушылася і павярнулася да яго.

— Дзе грошы, якія ты прынёс ад Раферы? — спытала яна стомлена.

Ён дастаў манеты з кішэні і моўчкі перадаў ёй. Яна пачала лічыць.

— Тут толькі два долары, — заўважыла яна, скончыўшы лічыць.

Яго твар зморшчыўся, стаў бляднейшы, чым раней. Яна паглядзела на яго.

— Дзе астатнія пяцьдзесят цэнтаў?

Ён нейкі час маўчаў, потым, павярнуўшы да яе твар, слаба прашптаў:

— Я аддаў іх цырульніку, мама, за тое, што ён зрэзаў мне валасы.

нак — вярнулі-б ім іх адарваных ад радзімы дзяцей. Таму мы зробім усё, што залежыць ад нас. Аднак імперыялісты ўсюды перашкаджаюць нам у гэтым — трымаюць нашых дзяцей у страху, абліваюць брудам наш урад. Іх мэта заключаецца ў тым, каб перашкодзіць мірнай стваральнай рабоце ў нашай краіне, нашым поспехам.

Мы верым у гатоўнасць прагрэсіўных жанчын свету аказаць нам дапамогу і спадзяемся, што яны падтрымаюць нас у нашай барацьбе.

Няхай жыве вечная дружба паміж венгерскім і савецкім народамі!

Кіш Ферэнцне,

старшыня Совета жанчын XIV раёна;

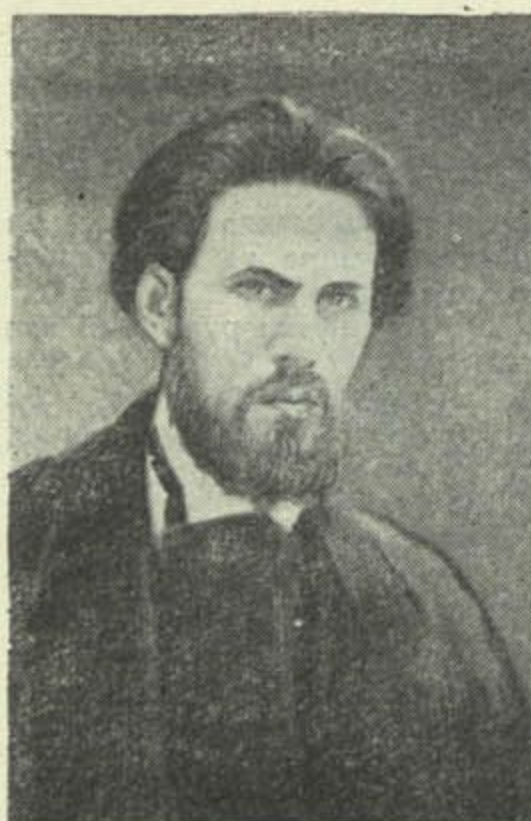
Ямбор Міклошне,

член камісіі па абароне дзяцей і мацярынства ў XIV раёне.

Будапешцкія хатнія гаспадыні не могуць паскардзіцца на малы асартымент прадуктаў у магазінах. На здымку: у адным з будапешцкіх магазінаў.

Фото Венгерскага тэлеграфнага агенцтва.

І. Н. Крамскі

(Да 120-годдзя з дня нараджэння)

Выдатны рускі мастак і грамадскі дзеяч Іван Нікалаевіч Крамскі нарадзіўся ў сям'і пісца Астрагожскай гарадской управы. Суровае працоўнае жыццё з дзяцінства загартавала яго характар, выкавала непакіснасць у дасягненні мэты. Дваццацігадовым юнаком яму ўдалося паступіць у Пецярбургскую акадэмію мастацтваў. Але здарылася так, што Крамскому з групай маладых мастакоў, якія падалі прашэнне «аб дазvole свабодна выбраць сюжэты для дыпломнай работы, прыйшлося пакінуць акадэмію: ім было адмоўлена

ў просьбе. Чатырнаццаць дыпламантаў, якія пакінулі акадэмію, арганізавалі працоўную мастацкую арцель. Гэтая мастацкая арцель з'явілася падрыхтоўчым этапам да стварэння «перадзвіжніцтва» — цудоўнага цяжэння ў рускім мастацтве, якое прадоўжыла і развіло лепшыя традыцыі рэалістычнага мастацтва 60-х гадоў. Крамскі быў душой і «розумам перадзвіжніцтва» (Несцераў). Усё сваё жыццё ён змагаўся за новае, праўдзівае мастацтва.

Больш за ўсё Іван Нікалаевіч вядомы як партрэтyst. У 1873 годзе ён напісаў адзін з лепшых сваіх твораў — партрэт Л. Н. Талстога. Пазней ім былі створаны партрэты Некрасава, Салтыкова-Шчэдрына, Шышкіна і іншыя. У кожным з яго твараў глыбокі змест спалучаецца з высокай маляўнічай формай.

Крамскі ўмеў тонка перадаваць не толькі знешняе аблічча чалавека, але і яго складаны душэўны свет. Цудоўная па свайму душэўнаму выразу яго карціна «Няўцешнае гора».

У творах Крамскага сустракаюцца і сялянскія вобразы. Аб «Лесніку» мастак пісаў, што гэта «...адзін з тых тыпаў (яны ёсць у рускім народзе), якія многае з соцыяльнага і палітычнага ладу народнага жыцця разумеюць сваім розумам і ў якіх глыбока засела нездавальненне, якое мяжуецца з нянавісцю».

У асобе Крамскага, гаворачы словамі Рэпіна, наш народ меў «глыбокага, арыгінальнага сапраўднага мастака... Унутры, у самай глыбіні душы, гарэў у яго светач генія...».

А. ІВАНОВА

«Няўцешнае гора» — карціна мастака І. Н. Крамскага.

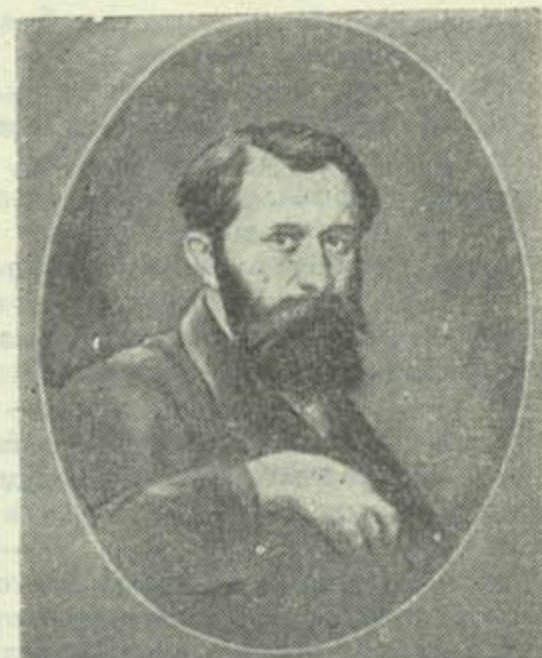
«Прыезд гувернанткі ў купецкі дом» — карціна мастака В. Г. Перова.

В. Г. Пероў

(Да 75-годдзя з дня смерці)

Хто бываў у Трэццякоўцы, той доўга затрымліваўся ля выдатных палотнаў аднаго з заснавальнікаў Таварыства перасоўных выставак — таленавітага рускага жывапісца Васілія Грыгор'евіча Перова. Колькі думак, успамінаў аб гэтым чалавеку навявалі яго карціны! Вось перад намі ўсім вядомая «Тройка». Кранаюча прасты яе сюжэт: у траскучы мароз па абледзянелай дарозе трое дзяцей цягнуць санкі з вялікай цяжкай бочкай. Як праўдзіва, з якой любоўю да простых бедных людзей напісана гэтая карціна!.. Нездарма часта параўноўваюць Перова з вялікім песняром народнага смутку Некрасавым.

Пероў шмат блукаў па маскоўскіх вуліцах, ездзіў на перакладных па навакольных вёсках, рабіў замалёўкі, уважліва вывучаў жыццё народа. Вось што, напрыклад, расказвалася ў часопісе «Пчала» ў 1875 годзе: Аднойчы Васілій Грыгор'евіч выйшаў да Тверскай заставы, каб знайсці натуршчыка для задуманай карціны. І вось хлопчык знойдзены, ён пазіруе ў майстэрні, а яго маці сядзіць тут-жа. Мінула пяць год. Маці юнага натуршчыка зноў прыйшла ў майстэрню, але ўжо без сына: яна пахавала яго і цяпер на апошнія грошы хацела купіць карціну, на якой быў намалёваны яе сын. Але карціна ўжо вісела к таму часу ў Трэццякоўскай галерэі. «Ці пазнае маці свайго сына сярод шматлікіх палотнаў?» — пытаўся ў сябе Пероў. Але сумненняў не было — яна адразу пазнала яго. Партрэт хлопчыка, намалёваны мастаком на памяць, сялянка павесіла да абразоў.

Ураджэнец г. Табольска, В. Г. Пероў у гады маладосці жыў у вялікай галечы. Адукацыю ён атрымаў у Арзамаскай мастацкай школе і ў Маскоўскім вучылішчы жывапісу і скульптуры. Яму спадарожнічалі вялікія матэрыяльныя нястачы і таму, не давучыўшыся, ён хацеў выехаць у правінцыю. Але гэтага не зрабіў дзякуючы вялікадушнай дапамозе выкладчыка Е. В. Васільева.

Усё сваё жыццё Пероў шукаў праўду. Ён смела ўзняў голас супроць прыгонніцтва і соцыяльнай несправядлівасці. Вельмі глыбокае ўражанне пакідаюць яго карціны «Прыезд гувернанткі ў купецкі дом», «Провады нябожчыка», «Манастырская трапеза», «Прыезд станавага на следства», партрэты сучаснікаў...

Е. НІКІЦІНА

ЯДЗЕРНАЯ ЭНЕРГІЯ

ПЕРШАБЫТНЫ чалавек разлічваў толькі на сілу сваіх мышцаў. У сярэднім за дзень яго мускулатура магла выпрацаваць каля 0,5 кіловат-гадзіны энергіі. Гэтага ледзь-ледзь хапала, каб падтрымаць жыццё на вельмі нізкім узроўні.

Зараз чалавецтва ўступіла ў атамны век — у век практычнага выкарыстання адной з найвялікшых сіл прыроды — энергіі атамнага ядра, на якой заснавана жыццё зорак. Нішто не ў стане сапернічаць цяпер з энергаўзброенасцю чалавека. Кавалачак уранавай руды велічыней з пачак запалак заключае ў сабе такую колькасць энергіі, якую можна атрымаць ад спальвання трох мільёнаў кубічных метраў гаручага газу або 1250 тон нафты!

Энергія, што даюць электрастанцыі, з'яўляецца энергіяй, якая залежыць ад Сонца. Энергія атамнай электрастанцыі не залежыць ад нябеснага святла. Яна здабываецца з нетраў атамаў. Асабліва важнае гэтага ў поўнай меры змогуць ацаніць толькі нашы далёкія патомкі, пры якіх вычарпаюцца запасы вугалю, нафты і торфу на зямлі.

Першынец атамнай энергетыкі — атамная электрастанцыя Акадэміі навук СССР — знаходзіцца недалёка ад Масквы.

На атамнай электрастанцыі ўпершыню паравая турбіна працуе не за кошт спальвання вугалю або іншых відаў паліва, а за кошт унутрыатамнай энергіі, якая выдзяляецца ў выніку расшчаплення атамных ядраў. Адсюль па высока ўзнятых у паветра медных жылах цячэ ператвораная ў электрычнасць атамная энергія. Зойдзем у галоўны будынак. Тут, вядома, нас у першую чаргу будзе цікавіць апарат, у якім адбываецца цуд XX стагоддзя — вызваленне энергіі з нетраў атамаў.

АТАМНЫ КАЦЁЛ

Палівам у атамным катле служыць метал — уран. Кацёл, у якім адбываецца спальванне, незвычайны. Яго робяць не з жалеза, а з графіту, і «топкамі» ў ім служыць цыліндрычныя гнёзды. У «топках» агню няма. Цяпло з уранавага паліва выдзяляецца пры рэакцыі без полымя. Спальваючы звычайнае паліва, мы за кошт хімічнай энергіі рэчыва атрымліваем святло і цяпло, пры гэтым змяняюцца толькі малекулы, атамны-ж не разбураюцца. Зусім іншае атрымліваецца пры здабыванні атамнай энергіі з урана. Яго атомы расколваюцца на часткі, і асколкі за кошт унутрыатамнай энергіі раскідаюцца з велізарнымі хуткасцямі, параджаючы цяпло. Хімічная рэакцыя, гэта значыць змяненне малекул пры гарэнні або выбуху, павышае тэмпературу да 4—5 тысяч градусаў, рэакцыя-ж, якая адбываецца са зменай атамных ядраў, можа падняць тэмпературу да некалькіх мільёнаў градусаў.

Звычайнае паліва закідаюць у топку паравога катла цеплавой электрастанцыі няспынна. А ядзернае паліва толькі зрэдку і часткова мяняецца ў рэактары. Прыкладна адзін раз у тры месяцы ў графітавыя гнёзды атамнага катла загружаюць стрыжні, у якіх знаходзіцца уран 235. Распальваць уранавае паліва не трэба. Дзяленне ядраў атамаў урана 235 адбываецца пры паглыннанні імі звонку нейтронаў, якія ў даным выпадку з'яўляюцца своеасаблівымі ядзернымі запалкамі.

Нашы вучоныя і інжынеры навучыліся кіраваць цячэннем ядзерных рэакцый расшчаплення урана, а значыць, трымаць у «топцы» атамнага катла строга неабходную тэмпературу. Без гэтага немагчыма было-б стварэнне атамнай электрычнай станцыі.

За пяцігоддзе — з 1956 па 1960 год — у нашай краіне намечана пабудаваць пяць вялікіх атамных электрастанцый магутнасцю ў 400—600 тысяч кіловат кожная. Каля Масквы будзе ўведзена ў дзеянне атамная электрастанцыя магутнасцю 400 тысяч кіловат. Дзве атамныя электрастанцыі агульнай магутнасцю ў мільён кіловат будуць збудаваны на Урале. Станцыі пачнуць уступаць у строй з канца 1958 года, частка іх пачне дзейнічаць у 1959 годзе, а некаторыя — у 1960 годзе. Ні ЗША, ні Англія не плануюць за гэты час увесці ў дзеянне атамныя электрастанцыі такой значнай магутнасці.

А. БУЯНАУ

Незвычайна малое выдаткаванне ядзернага гаручага, а таксама адсутнасць пры «спальванні» гэтага гаручага дыму і попелу дазваляе размяшчаць атамныя электрастанцыі паблізу ад спажываўцаў, што выключае збудаванне шматкілометровых ліній перадач. Цеплавой энергіяй, якая ў вялікай колькасці атрымліваецца на атамнай электрастанцыі, з поспехам можна карыстацца для мэт цеплафікацыі. Асабліва гэта каштоўна ў халодных раёнах, дзе цеплафікацыя бытавых і сельскагаспадарчых памяшканняў дазволіць палепшыць умовы жыцця.

РАДЫЕАКТЫВНЫЯ РЭЧЫВЫ

Выкарыстанне атамнай энергіі ў прамысловасці ідзе зараз у двух напрамках: энергетычнае — выкарыстанне цяпла і электрычнай энергіі і неэнергетычнае — выкарыстанне радыеактыўных рэчываў для ўсялякіх вытворчых мэт. Прыродных крыніц гама-праменняў на Зямлі мала. Штучных — значна больш. Гэта і паскаральнікі ядзерных часцінак, і ядзерныя рэактары, і здабываемыя ў рэактарах штучныя радыеактыўныя рэчывы, якія найбольш зручны для выкарыстання ў прамысловых мэтах.

У ядзерным рэактары можна зрабіць радыеактыўнымі амаль усе элементы з табліцы Мендзельева. У Савецкім Саюзе радыеактыўныя рэчывы вырабляюцца на ядзерным рэактары Акадэміі навук СССР.

Нябачныя выпраменьванні сталі зараз сродкам кантролю ў прамысловасці, інструментам аўтаматызацыі вытворчасці, стымулятарам хіміка-тэхналагічных працэсаў, дзейным біялагічным фактарам і лекавым сродкам медыцыны. Намецілася два напрамкі па выкарыстанню радыеактыўных рэчываў у народнай гаспадарцы. Першы: калі радыеактыўныя атомы непасрэдна ўводзяць у тое ці іншае хімічнае злучэнне і там яны лёгка потым выяўляюцца дзякуючы іх радыеактыўнасці. Другі: калі непасрэдна выкарыстоўваюцца не самі атомы, а іх радыеактыўнае выпраменьванне. Першы — шырока вядомы пад назвай метаду даследаванняў з дапамогай «мечаных», гэта значыць радыеактыўных, атамаў, а другі — метаду прамянявага кантролю і кіравання вытворчымі працэсамі.

«Мечаныя» атомы становяцца такім-жа звычайным і шырока неабходным сродкам навуковага даследавання, як мікраскоп. З іх дапамогай атрымліваюць зараз тысячы розных хімічных злучэнняў, якія дазваляюць даследаваць дзеянне і асаблівасці фармацэўтычных, біяхімічных і прамысловых прэпаратаў. Радыеактыўнымі атамамі мецяць крываныя шарыкі, бактэрыі і нават высокаразвітыя арганізмы.

АТАМНЫ ТРАНСПАРТ

На вялікіх акіянскіх караблях, бадай, хутчэй, чым на якіх-небудзь іншых транспартных сродках, будуць устаноўлены атамныя рухавікі. Для такіх суднаў не страшна вялікая вага ахозы атамных рэактараў. Акіянскі карабель, абсталяваны атамным рухавіком, можа без захаду ў парты праводзіць кругасветнае плаванне на малой колькасці ядзернага паліва.

У бягучай пяцігодцы наш урад намеріў пабудову ледакола з атамным рухавіком. Такога небывала на магутнасці судна яшчэ не ведала чалавецтва. Ледакол будзе крышыць лёдавую перашкоду і прародзіць судны па Поўночным марскім шляху без папаўнення гаручым на працягу 2—3 год! Звычайныя ледаколы для выканання гэтага задання павінны

больш дзесяці раз запраўляцца гаручым. Апрача таго, у іх прыкладна трэцяя частка карыснай ёмістасці занята палівам, а сутачнае выдаткаванне вугалю перавышае сто тон.

Ледакол з атамным рухавіком зможа браць з сабой мізэрную колькасць ядзернага паліва, выдаткоўваючы яго што-сутачна літаральна грамамі. За кошт эканоміі на памяшканні для складу паліва яго водазмяшчэнне даводзіцца да 16 тысяч тон, пры гэтым намячаецца значна ўзмацніць трываласць корпуса і ледзь не ўдвая павялічыць сілавую ўстаноўку. Магутнасць атамнага рухавіка на праектуемым ледаколе складе 44 тысячы конскіх сіл, а хуткасць, якую ён развівае, — 18 вузлоў. Новы ледакол зможа пракладаць шлях у такіх цяжкіх ільдах, дзе праходнасць для сучаснага ледакола нямысліма. У сувязі з гэтым зменіцца ўся тактыка лёдавага плавання, неабмежавана павялічыцца раён плавання, асвойцца для суднаходства высокашыротныя трасы, расшырыцца фронт навуковых даследаванняў.

Атамны рэактар на ледаколе будзе надзейна закрыты ахоўным слоём металу, бетону і іншых матэрыялаў, якія павялічваюць шкодныя для чалавека радыёактыўныя выпраменьванні. Кіраванне яго работай аўтаматызуецца. Прылады аўтаматыкі і тэле механікі выносяцца на галоўны пункт кіравання. Адсюль дзяжурны інжынер зможа і назіраць за работай рэактара і кіраваць сілавой устаноўкай.

Усе жылыя і службовыя памяшканні на ледаколе праектуюцца так, каб забяспечыць людзям найлепшыя ўмовы для плённай працы і максімальныя выгады для сну і культурнага адпачынку.

Вядома, творчая фантазія нашых суднабудаўнікоў не спыніцца на адным ледаколе. Ужо распрацоўваюцца атамныя сілавыя ўстаноўкі для караблёў кітабойнай флатыліі, каб надаць ім вялікую хуткасць і прадаўжаць тэрмін знаходжання ў адкрытым моры.

У шостаі пяцігодцы разгорнуцца работы па стварэнню атамнага паветранага і наземнага транспарту. Да апошняга часу авіяцыйныя рухавікі працавалі на хімічнай энергіі паліва. І нягледзячы на тое, што гэтая энергія дазваляе цяпер лятаць са звышгукавымі хуткасцямі, канструктары імкнуцца выкарыстаць на самалётах атамную энергію. Іх жаданне лёгка растлумачыць.

Адзін грам газу пры гарэнні выдзяляе каля 10 вялікіх калорый цяпла, а колькасць атамнай энергіі ў граме урана ў мільёны раз больш. Пры расшчапленні кілограма урана 235 выдзяляецца столькі-ж цяпла, колькі атрымліваецца яго пры спальванні 2200 тон бензіну. Калі выкарыстаць нават пятую частку гэтай энергіі, то і яе хопіць на выкананне беспасадкачнага палёту вакол зямнога шара.

Атамная энергія, бяспрэчна, будзе выкарыстана і на сухапутным транспарце, а хутчэй за ўсё гэта здзейсніцца на чыгунцы. Без вады, без запраўкі палівам на прамежкавых станцыях атамныя лакаматыў здольны правесці цягнік ад Одэсы да Владзіўастока. Рухавіком на атамным лакаматыве, як і на іншых відах транспарту, з'явіцца ядзерны рэактар.

(Друкуецца ў скарачаным выглядзе з часопіса «Семья и школа»).

Аўтарытэт бацькоў і выхаванне дзяцей

ПЫТАННІ выхавання хваляюць кожную маці, кожнага бацьку, якія хочуць, каб іх дзеці раслі культурнымі і адукаванымі і змаглі прынесці карысць сваёй Радзіме, сям'і.

Правільна выхоўваць могуць толькі тыя бацькі, якія карыстаюцца павагай і любоўю сваіх дзяцей.

Аўтарытэт бацькоў залежыць ад таго, як яны адносяцца да працы і грамадскай уласнасці, да суседзяў, да сваёй сям'і і як выконваюць свой грамадзянскі абавязак.

Бацькам трэба памятаць, што нельга ні ў якім разе ўжываць фізічнае пакаранне за той ці іншы ўчынак. Фізічнае пакаранне прывучае дзяцей хітрыць, ашукваць бацькоў, гаварыць няпраўду, перакладаць на іншых.

Паўстае пытанне: як-жа ўмацаваць бацькоўскі аўтарытэт і якім ён павінен быць?

Вядома, што на ўсе выпадкі жыцця рэцэпту даць нельга. Але ўсё-ж можна прывесці некаторыя рэкамендацыі.

Працоўная дзейнасць бацькоў адыгрывае вялікую ролю ва ўмацаванні іх аўтарытэту, любові да іх, у паважанні іх працы. Дзеці бачаць, як адносяцца бацькі да працы, і яны стараюцца ўсё пераймаць. Бацька Нікалая Скарскага, вучня нашай школы, рэдка калі выходзіць на калгасную работу ды і працуе, як мокрае гарыць. Нікалай засвоіў гэтую звычку. Увосень, калі вучні старанна дапамагалі калгасу капаць бульбу, ён ляжаў у кустах, або калі

даводзілася брацца за працу, то шмат бульбы наўмысна пакідаў у зямлі. І дома Нікалай працаваў абы-як, не паважаў бацьку і маці.

Важнай умовай умацавання аўтарытэту з'яўляюцца правільныя адносіны паміж бацькам і маці, іх узаемная дружба і павага адзін да другога. Дзеці хутка заўважаюць разлад паміж бацькамі, што вельмі дрэнна адбіваецца на вучобе і дысцыпліне.

Бацька Міхалюкоў пры дзецях, Вані і Васі, лаяў маці нецэнзурнымі словамі, зневажаў яе і нават біў, што зрабіла дрэнны ўплыў на дзяцей. Вася і Ваня пачалі дрэнна вучыцца, дома не слухалі маці, зневажалі яе, перадражнівалі. Урэшце яны засталіся на другі год у сёмым класе.

Бацькі павінны адносіцца да дзяцей заўсёды чула і ласкава, але разам з тым патрабавальна і настойліва, што выклікае да іх павагу і сімпатыі. З дзецьмі трэба ўмела гаварыць, няспынна клапаціцца аб расшырэнні іх кругагляду, цікавіцца іх ведамі і марамі.

Бацькі нястомна павінны цікавіцца вучэннем сваіх дзяцей, назіраць за іх паводзінамі, за адносінамі да сяброў і старэйшых, за акуратнасцю вопраткі, за чыстай рук і прычоскі, правяраць дзённікі і па суботах іх падпісваць абавязкова, хоць некалькі раз ў год наведваць школу.

Вучань восьмага класа нашай школы, Крывецкі Якаў, у першай чвэрці займаўся добра, але к канцу другой меў дрэнныя адзнакі. Адночы на вучнёўскі вечар

прышоў нават выпіўшы.

Класны кіраўнік наведваў сям'ю Якава і высветліў, што бацька яго абыхава адносіцца да вучобы сына. Ён заявіў, што з Якава ўсё роўна прафесара не выйдзе. Бацька часта адрываў сына ад заняткаў, а ў святы частаваў «сівухай».

А вось процілеглы прыклад. Бацька дзесяцікласніцы Насты Шэйка працуе ў калгасе. Летась зарабіў 270 працадзён. Нягледзячы на занятасць, ён заўсёды цікавіцца жыццём школы і вучняў, распытвае аб поспехах дачкі. Маці яе таксама часта наведвае школу. Увечары ўся сям'я збіраецца разам, чытаюць кнігі, газеты, часопісы. Бацькі паміж сабою жывуць згодна, з Насцяй абыходзяцца ласкава. Насця добра вучыцца, актыўна выконвае грамадскія даручэнні, удзельнічае ў школьным хоры. За першае поўгоддзе мела толькі тры чацвёркі, астатнія — пяцёркі.

У выхаванні многа значаць разумныя меры заахвочвання і пакарання. Нельга караць дзяцей за нязначны ўчынак.

Нікалай Вайцюк займаўся ў нас у сёмым класе. Адночы ён выпадкова разбіў у школе шыбу. Калі-б аб гэтым даведаўся бацька, то моцна пабіў-бы яго. Таму Нікалай тры дні не з'яўляўся ні ў школу, ні дадому.

Вельмі важна, каб у сям'і былі адзіныя патрабаванні да дзяцей, бо рознае рэагаванне на іх учынкі прыносіць толькі шкоду.

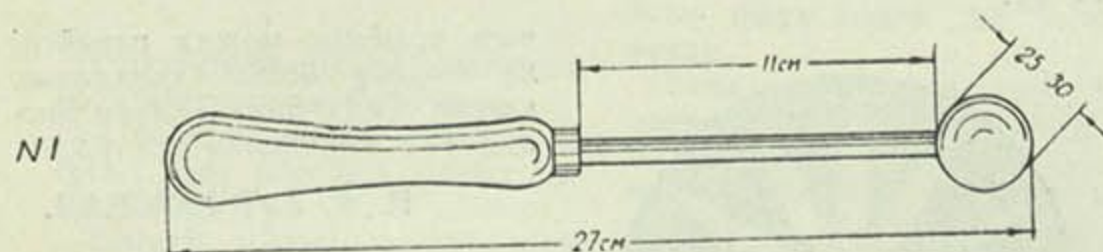
Нікалай БЛІШЧ,

настаўнік Белінскай сярэдняй школы Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці.

МАТЕРІАЛЫ ДЛЯ КВЕТАК

ІНСТРУМЕНТЫ І ПРЫЛАДЫ

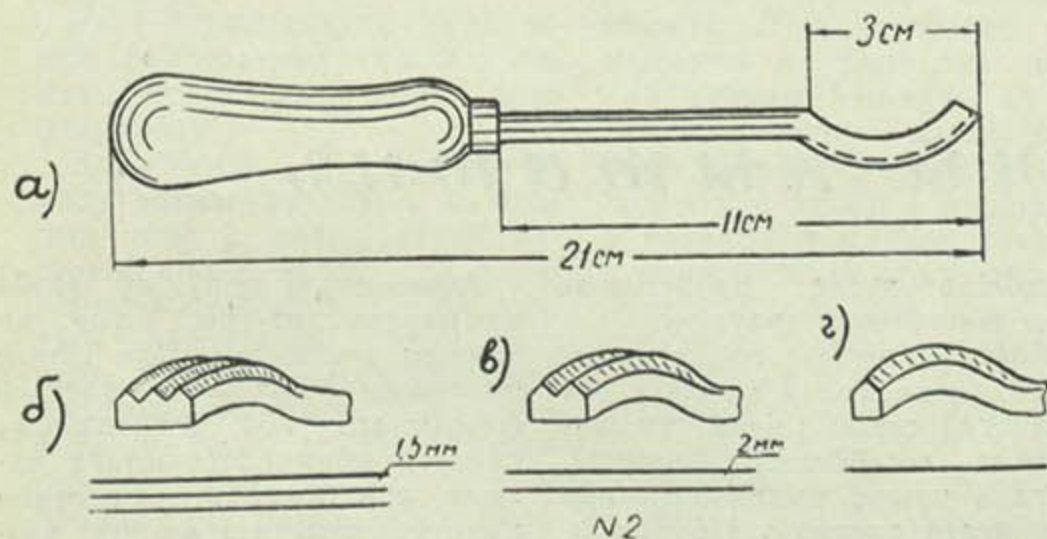
Для вырбу кветак неабходна мець некаторыя інструменты. Яны вельмі рознастайны, але мы даем апісанне найбольш неабходных для работы.

Друкстрынавы клей — гэта крухмал, апрацаваны асаблівым спосабам. Ён бывае ў выглядзе пасты (фотаклей) і ў парашку белага і жоўтага колеру (паштовы клей).

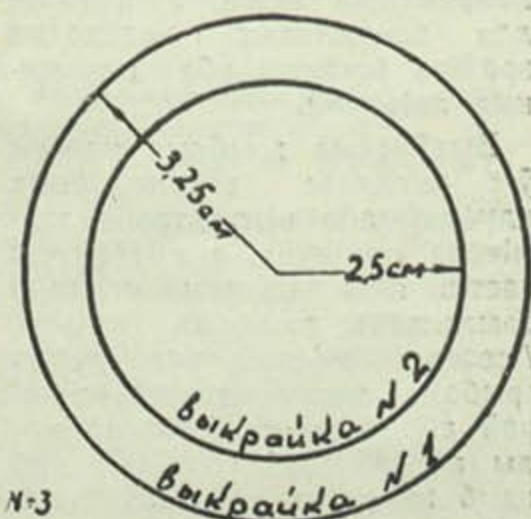
Булккі — металічныя шарыкі розных памераў ад 10 мм да 30 мм у дыяметры. Часцей за ўсё ўжываюцца булкі памерам дыяметра ў 10—13 мм; 18—20 мм; 25—30 мм.

Шарик на металічному стрижні з драґляной ручкай. Бульки патрэбны для цінення пялёсткаў кветак. У залежнасці ад велічыні кветкі ўжываюцца булькі большых або меншых памераў.

Сталярны клей трэба раз-
вдзіць у металічнай клеянцы і
перад карыстаннем заўсёды
ўліваць у яе крыху вады і ра-
заграваць клей, таму што ка-
рыстацца можна толькі гара-
чым клеём. Сталярны клей
ужываем пры наклеіванні дро-
цікаў да лісцяў.

Нож — металічны стрыжань з драўлянай ручкай на адным канцы і загнуты з другога канца для зручнасці ціснення.

Усе п'ялесткі кветак і лісці, зробленыя з тканін, апрацоўваюцца толькі гарачымі булькамі і нажамі, нагрэтымі на плітцы, газніцы, керагазе і г. д.

Гумавыя пласціны і губку трэба абшыць белай шчыльнай тканінай для чыстаты пры рабоце. Акрамя гумавых пласцін, добра мець падушку (15×8 см), набітую ватай, чыстым пяском або пілавіннем. Падушкі павінны быць туга і мякка набітыя. Ціненне на тугіх падушках або цвёрдых гумах дае менш выпуклыя дэталі, на мяккіх падушках і мяккіх гумах — больш выпуклыя. Пры апісанні кветак будзем указваць, на чым рабіць ціненне.

РАМОНАК

Кветки для ваз робляць з тканіны самых танних гатункяў. Для ўсіх вазавых кветак ужываюць толькі белую тканіну. У далейшым працэсе работы яе падфарбоўваюць да атрымання патрэбнага колеру і адценняў.

Белую тканину абавязкова крухмяць густа завараным крухмалам. Прызначаную для кветак тканину кладуць на стол і праціраюць крухмалам да таго часу, пакуль яна не стане празрыстай і не заста-нецца на ёй камякоў. Пасля працірання тканіну крыху пра-сушваюць, пракатваюць на круглай качалцы, як бялізну.

Тканіна для лісцяў рыхтуецца крыху інакш. Бяруць такую-ж белую тканіну, фарбуюць яе ў зялёны колер патрэбнага адцення і тады ўжо крухмяляць. Для афарбоўкі бяруць анілінавыя фарбы — зялёную і жоўтую. Жоўтую разводзяць у гарачай вадзе, добра размешваюць і паступова, малымі дозамі дасыпаюць зялёную фарбу да атрымання патрэбнага адцення. У фарбу ўвесь час апускаюць кавалачак тканіны для праверкі колеру. Для параўнання добра мець ліст жывой кветкі.

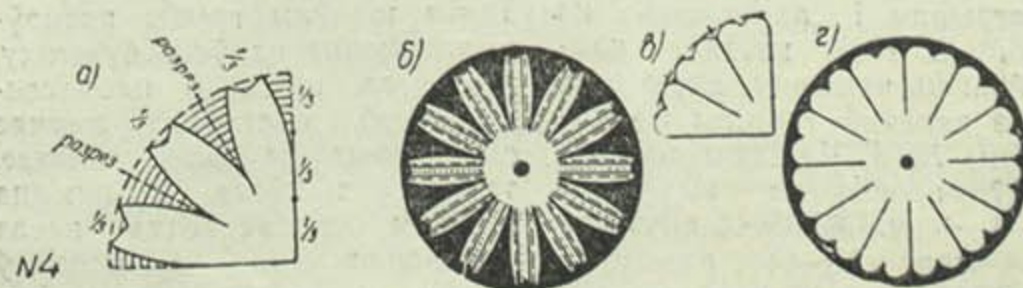
Дабіўшыся патрэбнага адцення, апускаюць тканіну ў раствор фарбы, дастаюць і прасуваюць, затым праціраюць завараным крухмалам, падсушваюць і пракатваюць на качалцы або прасуюць.

Калі фарбуюць тканіну для лісцяў, то разам фарбуюць і вату ў жоўты і зялёны колеры розных адценняў. Яна потым спатрэбіцца для сарцавінак кветак.

Каб не пэцкаць фарбай рукі, рэкамендуем купіць у аптэцы тонкія гумавыя пальчаткі.

3 кардону выразаюць вы-
крайкі ў выглядзе двух круж-
коў: адзін радыусам у 3,25 см
другі—2,5 см (гл. выкрайкі
№ 1 і № 2 на мал. 3). Выра-
заныя кардонныя выкрайкі
кладуць на белую накрухмале-
ную тканіну, абводзяць алоў-
кам і выразаюць па выкрайцы
№ 1 чатыры кружкі для чаты-
рох кветак і па выкрайцы
№ 2 — два кружкі для двух
бутонаў. Па адной выкрайцы
можна выразаць адначасова
неабходную колькасць круж-
коў, складаючы тканіну
ўдвая, уцацвёра.

З кружкоў па выкрайцы №1 робяць пялёсткі: складаюць кружок папалам і яшчэ раз папалам. Радыус кружка дзеляць на тры часткі і робяць

пазногцем паметкі. Атрыманую дугу дзеляць яшчэ на тры роўныя часткі і па гэтых паметках разразаюць нажніцамі, не дараваючы да цэнтра на $\frac{1}{3}$ радыуса. Затым нажні-

N-5

цамі надаюць форму пялёстка, як паказана на рис. 4 або 4 в. Разгорнуты кружок дае венчык рамонка з дванаццаці пялёсткаў.

Пялёсткі можна рабіць іншым спосабам. З кардону вырезаць венчык, пакласці яго на тканіну, абвесці контур алоўкам і выказаць. Нагрэць падвойны і патройны нажы і на цвёрдай гуме апрацаваць пялёсткі. Для гэтага праводзяць падвойным нажом па кожнаму пялёстку ад цэнтра да краю і, павярнуўшы венчык, праводзяць гарачым патройным нажом ад краю пялёстка да сярэдзіны кветкі. Нож трымаюць у правай руцэ, а левай прытрымліваюць пялёстак на гуме. Награваюць круглую бульку (10—13 см дыяметрам) і на мяккай гуме робяць паглыбленне ў цэнтры кветкі.

Кругі для бутонаў апрацоўваюць таксама, але паглыбленне робяць не на гуме, а на мяккай губцы, глыбока ўціскаючы бульку, ад чаго пялёсткі набудуць форму бутонаў.

Пялёсткі, выкраеныя па кардоннаму трафарэту (рис. 4 б або 4 г), апрацоўваюць так: патройным гарачым нажом праводзяць ад сярэдзіны кветкі да краёў пялёстка, затым, павярнуўшы пялёсткі па адваротны бок, гарачай булькай робяць паглыбленне ў сярэдзіне кветкі, куды ўстаўляюць яе сарцавіну.

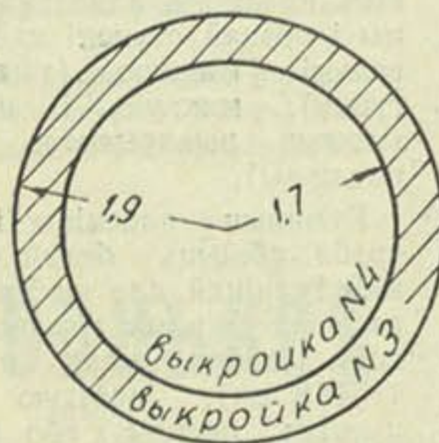
Сарцавінкі робяць з жоўтай ваты (гл. мал. № 5). Скатаваюць яе ў трубачку, па сярэдзіне перахапляюць дротам і яго канцамі шчыльна заціскаюць вату. Затым нажніцамі надаюць ёй форму, выпуклую ў сярэдзіне. Рэштка дроту будзе сцяблінкай. Яе абвіваюць вузкай палоскай зялёнай папярснай або гафрыраванай паперы.

Венчыкі пялёсткаў кладуць на мяккую гуму і ў сярэдзіне кветак робяць шылам дзірачкі. Сарцавінкі знізу змазваюць дэкстрынам і адзяваюць на сцяблінкі. Пад кветкай падклеіваюць чашачку, якую кроіць з зялёнай тканіны па выкрайцы № 3. Чашачкі для бутонаў кроіць па выкрайцы № 4 — у форме кружкаў (гл. мал. № 6) радыусам у 1,9 см і другі радыусам

у 1,7 см. З гэтых кружкаў, як і для кветак, выразаюць пялёсткі, але на іх канцах не робяць зубчыкаў. Пасля падклеіў чашачак кветкі і бутоны можна лічыць закончанымі.

Па выкрайцы № 5 (гл. мал. № 7) робяць кардонны трафарэт ліста, накладваюць яго на зялёную тканіну, абводзяць алоўкам і выразаюць з тканіны 6 лісцяў.

Абкручваюць палоскай зялёнай паперы 6 дроцікаў (даўжыня дроціка на 4—5 см больш ліста), змазваюць іх сталярным клеём і прыкладаюць да сярэдзіны ліста. Прыклеены дроцік з адваротнага боку ліста адціскаюць пазног-

N6

цем, каб жылка стала рэльефнай. Можна прыклеіць дроцік інакш: змазаць кавалачак зялёнай тканіны або паперы клеём і прыклеіць ім дроцік, пакладзены на сярэдзіну ліста.

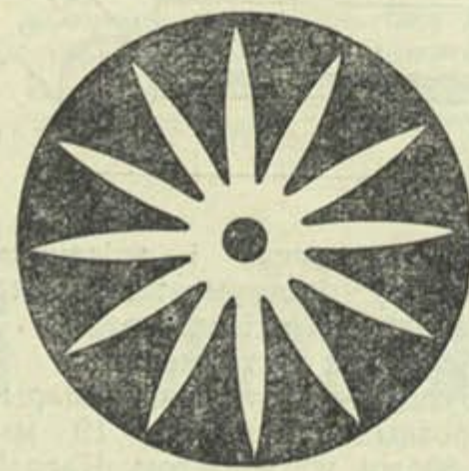
Затым ліст кладуць на гуму і гарачым адзінарным нажом

наносяць жылкі (спачатку ад сярэдзіны ліста да яго краёў, затым на яго адвароце ў прамежках жылак).

З кветак і лісцяў складаюць пучок. Лісці прымацоўваюць да сцябла кветкі ніткамі і заклеіваюць іх зялёнай папярэй.

Складаюць пучок, кіруючыся ўласным густам, а таксама назіраннем над жывымі кветкамі.

Па апісаных намі выкрайках можна зрабіць кветкі падвойнай рамонкі. Для гэтага на сарцавінку накладваюць па два венчыкі, стараючыся, каб пялёсткі другога круга трапілі ў прамежкі першага (гл. мал. № 8).

Інструменты для вырабу кветак можна замяняць. Напрыклад, для нанясення на ліст жылкаў можна замест адзінарнага нажа карыстацца гарачай вязальнай спіцай, тупым шылам і інш.

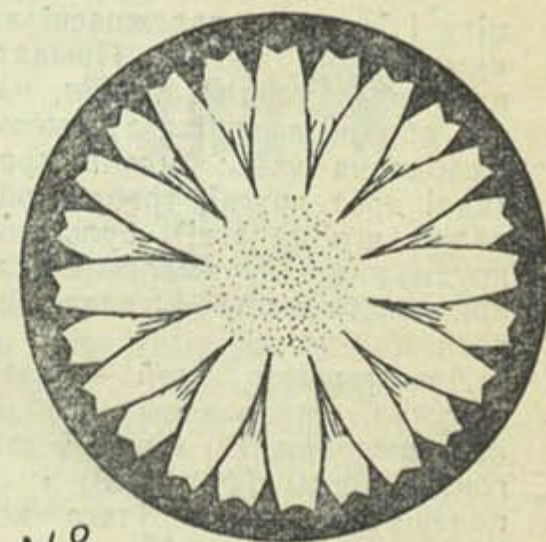
Засвоіўшы апісанія асноў-

N7

ныя прыёмы, можна перайсці да вырабу больш складаных кветак. Таму рэкамендуем паслядоўна выконваць усе ўрокі.

Н. Ф. КУРЧЭУСКАЯ.

N8

Чытачы пытаюцца

— ЯК ЗМАГАЦА З ДАМАВЫМ ГРЫБКОМ? — пытае В. К. Кудзіс з вёскі Прудок Мазырскага раёна.

Заўважыць з'яўленне дамавога грыбка не цяжка. Спачатку на бярвеннях сцен, дошках падлогі з'яўляецца белы пушок або падобны на вату клубок нітак. Пазней выступаюць жоўтыя, ружовыя, бэзавыя плямы. Яны паступова ператвараюцца ў светлашэрыя плёнкі з срабрыстым адценнем. Часам утвараюцца асобныя шнуры таўшчыняй да 10 міліметраў, якія пранікаюць па каменных сценах з аднаго перакрыцця ў другое. Такім шляхам грыбы распаўсюджваюцца па ўсім будынку. Драўніна, на якой пасяляецца грыб, паступова змяняе свой звычайны колер, цямнее, трэскаецца, лёгка крышыцца і часам ператвараецца нават у парашок. За 5—6 месяцаў грыбы разбураюць драўніну.

Асабліва хутка разбураюць яны вільготную драўніну.

Каб уберагчы падлогу, неабходна засыпаць зямлю пад падлогай сухой глінай, змешанай са шчабёнкай і вапнай, дадаць крыху цэментнага або вапнавага раствору і ўтрамбавать.

Вышыня падлогі над зямлёй павінна быць прыкладна 30 сантыметраў.

Вельмі важна, каб лагі, на якіх ляжаць дошкі падлогі, не дакраналіся зямлі. У падлозе для вентыляцыі неабходна зрабіць рашоткі або шчыліныя плінтусы.

Выяўленыя грыбныя налёты ў выглядзе ватападобных клубкоў або нітак трэба тэрмінова выкінуць, а драўляныя часткі, якія цалкам страцілі трываласць, замяніць новымі. Асобныя месцы, разбураныя грыбам, можна счасача сякерай або саскрэбсці, а адходы абавязкова спаліць, каб грыб не распаўсюджваўся далей.

Ачышчаную драўніну трэба прамазаць два-тры разы хімічным раствором. Для гэтага прыгодны 3-працэнтны раствор фторыстага або 2-працэнтны раствор крэмнефторыстага натрыя, або 5-працэнтны раствор крэмнефторыстага амонія, хлорыстага цынка.

Каб прыгатаваць, напрыклад, 3-працэнтны раствор фторыстага натрыя, трэба ўзяць 30 грамаў гэтага рэчыва, засыпаць яго ў 1 літр гарачай вады і добра размяшаць. Калі хімікат растворуцца, прамазаць драўніну пендзлем або апырскаць яе гарачым раствором. Рабіць гэта трэба кожныя два-тры месяцы.

Для ўчасткаў драўніны, вельмі моцна заражаных грыбам, ужываецца асабліва паста. Каб прыгатаваць яе, трэба на 1 квадратны метр драўніны ўзяць 150 грамаў фторыстага натрыя, 135 грамаў тлустай гліны і 200 грамаў вады. Ваду давесці да кіпен-

ня, засыпаць у яе фторысты натрый і старанна памяшаць. Затым невялікімі порцыямі дадаваць прасеяную гліну. Усю гэтую масу зноў перамяшаць. Дастаткова абмазаць драўніну пастай адзін раз—і далейшае развіццё дамавога грыба спыніцца.

— **ЯК ПРЫГАТАВАЦЬ ТАМАТ З ПАМІДОРАУ У ХАТНІХ УМОВАХ?** — цікавіцца чытачка **М. І. Жабронава** з Чачэрскага раёна.

Тамат-пюрэ. Для прыгатавання тамату-пюрэ ўжываюць зусім спелыя цэлыя плады, не бітыя, без плесні і іншых захворванняў.

Таматы мыюць у халоднай праточнай вадзе да поўнага адмывання бруду. Адсартаваныя і прамытыя таматы разразаюць уручную нажом з неержавеючай сталі на некалькі частак і расцискаюць праз звычайную мясарубку з адтулінамі сіта 4—6 міліметраў. Добра расциснутыя таматы награвваюць у каструлі пры памешванні амаль да кіпення і затым у гарачым выглядзе праціраюць праз металічнае сіта або друшляк з дробнымі адтулінамі. Пладовая мякаць, якая прайшла праз сіта, збіраецца ў каструлі для ўварвання, а скурка і насенне выкідаюцца.

Калі ў гаспадарцы няма ніякіх працірачых прылад, таматы можна здрабняць праз мясарубку.

Здробненую і працёртую масу затым уварваюць на моцным агні ў эмалираванай каструлі або ў місцы для варкі варэння пры хуткім і энергічным памешванні, таму што пюрэ лёгка прыгарэе. Пры варцы таматная маса ўварваецца ў 2—2½ раза; таматы вельмі пеняцца, таму пасуда, у якой праводзіцца варка, запаўняецца на ⅓ сваёй ёмістасці. Па меры ўварвання і змяншэння аб'ёму паступова дадаюць свежую таматную масу.

Працягласць варкі 45—60 хвілін.

Пасля варкі пюрэ трэба адразу ж расфасаваць у загадзя падрыхтаваную шкляную тару. Тамат-пюрэ добра расфасаваць у 10-літровыя бутлі, старанна вымытыя і аблітыя варамам. Бутлю закрываюць драўляным шпунтовым коркам і заліваюць зверху смolkай. Закаркаваную бутлю з гарачым пюрэ кладуць набок і так трымаюць да таго часу, пакуль яна не астыне, пасля чаго яе ўстанаўліваюць у нармальным становішчы. Пры такім спосабе захоўвання наліваюць у бутлі пюрэ амаль да самага верху.

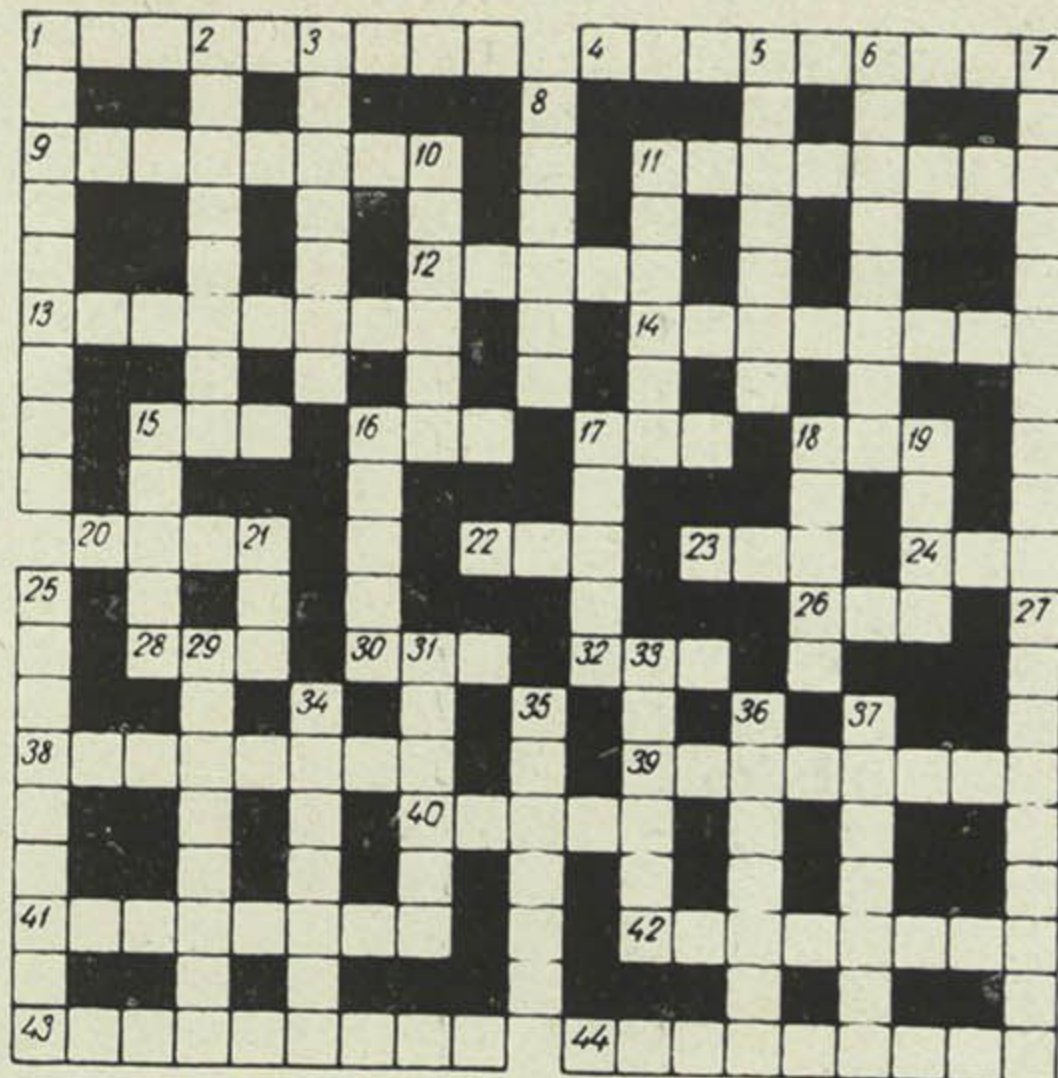
Тамат-пюрэ можна расфасаваць і ў бутлі ёмістасцю 0,75—1 літр. Бутлі закаркоўваюць уручную або ручным купарам і стэрылізуюць у варты на працягу 30 хвілін.

Бутлі з таматам-пюрэ неабходна захоўваць у халоднаватым памяшканні пры тэмпературы 10—12 градусаў.

Адкрыўшы бутлю, неабходна яе змесціва як мага хутчэй выкарыстаць для патрэб хатняй кухні.

Шчаўе-пюрэ. Свежасабраныя ў веснавыя і асеннія месяцы лісці шчаўя перапрацоўваюць у хатніх умовах на пюрэ, з якога ў зімовыя месяцы гатуюць шчаўе зялёнае і іншыя стравы.

Свежасабранае лісце шчаўя сартуюць, ачышчаючы ад лісця іншых раслін, галінак і смецця. Лісце старанна прамываюць у халоднай вадзе, каб цалкам ачысціць ад прыстаўшых пяску і зямлі. Затым лісце шчаўя праварваюць на працягу 3 хвілін і праціраюць у гарачым выглядзе праз сіта з неержавеючай сталі або пра друшляк, або два разы прапускаюць праз мясарубку. Здробненае лісце зноў падагравваюць у каструлі да кіпення, уварваюць на працягу 5—10 хвілін пры няспынным памешванні і ў кіпячым выглядзе расфасоўваюць у 10-літровыя бутлі. Далей усё робіцца гэтак жа, як і пры прыгатаванні тамату-пюрэ.

КРАСВОРД

Склала Антаніна ВАЛОДЗЬКА

Па гарызанталі: 1. Вялікі рускі вучоны. 4. Жывёла з цёп-ных краін. 9. Паслядоўнік рамантызма. 11. Трохвугольная піраміда. 12. Персанаж паэмы А. Пушкіна. 13. Прафесія. 14. Спецыяліст па здабыванні смалы. 15. Бліскучая фарба. 16. Прыток Волгі. 17. Прыток Віслы. 18. Жаночае імя. 20. Вялікі дэкаратыўны сад. 22. Горны казёл. 23. Вялікая змяя, якая жы-ве ў трапічнай Амерыцы. 24. Мера зямельнай плошчы. 26. Го-рад у адной з еўрапейскіх краін. 28. Частка п'есы. 30. Шахмат-ны тэрмін. 32. Насякомае. 38. Упрыгажэнне. 39. Зялёнае рэчыва раслін. 40. Правіла паводзін. 41. Вядомая трактарыстка. 42. Старажытная зброя. 43. Месца пабудовы аўтамабіляў. 44. Раздзел педагогікі.

Па вертыкалі: 1. Выдатны рускі паэт. 2. Перастаноўка лі-тар у слове для пабудовы другога слова. 3. Возера ў Аме-рыцы. 5. Дзень тыдня. 6. Перадавы атрад. 7. Жаночае імя. 8. Апытальны ліст. 10. Выдатны дзеяч навукі, літаратуры. 11. Вымалачанае сцябло валакністых культур. 15. Рака ва Францыі. 16. Макавы сок. 17. Белы крохкі метал, які ўжы-ваецца ў сплавах. 18. Статак. 19. Дробнейшая частка рэчыва. 21. Марская жывёла. 25. Тэорыя пабудовы чарцяжоў. 27. Сплаў металу з ртуцю. 29. Порт на Балтыйскім моры. 31. Прылада для ўлоўлівання радыёхваль. 33. Пустыня ў Афрыцы. 34. Дзяржава ў Амерыцы. 35. Рускі байкапісец. 36. Частка слова. 37. Месца злучэння правадоў.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ ў № 5.

Па гарызанталі: 1. Нумізматыка. 9. Маліна. 10. Нарзан. 12. Крама. 14. Рангун. 15. Доктар. 18. Маса. 20. Вавёрка. 21. Брас. 22. Тэматыка. 23. Рыторыка. 25. Рака. 27. Атрафія. 28. Гана. 32. Імпарт. 33. Каляды. 34. Шайба. 36. Даёнка. 37. Міміка. 38. Эквілібрыст.

Па вертыкалі: 2. Унікум. 3. Ірак. 4. Медальён. 5. Тона. 6. Кардон. 7. Парнас. 8. Партэр. 11. Драматургія. 13. Хрэ-стаматыя. 16. Варкута. 17. Акрыхін. 19. Агава. 21. Бераг. 24. Мажайскі. 26. Капрал. 29. Аляска. 30. Бранск. 31. Лакмус. 34. Шасі. 35. Амур.

На першай старонцы вокладкі: «Лявоніха» ў выка-нанні танцавальнага калектыву мастацкай самадзейнасці Мін-скага гарадскога савета промпааперацыі.

Фото В. Лупейкі.

На чацвёртай старонцы вокладкі: «За вадзянымі ліліямі».

Фотаэцюд П. Нікіціна.

Адказы рэдактар **А. П. УС.** Рэдакцыйная калегія: **К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.**

АТ 03487.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 3-VI-57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115000 экз. Зак. 239.

1964 г.

Летопись
1964
Июль

